

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

زمان چاپ: ۱۴۰۲/۰۹/۲۰

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

بررسی اثربخشی آموزش فلسفه به کودکان با استفاده از داستان های کهن ایرانی بر تفکر نقادانه، حل مسئله و سازگاری اجتماعی دانش آموزان دختر پایه ششم ابتدایی شهرستان لالی

فرامرز حسین وند

کارشناسی ارشد علوم تربیتی

چکیده

هدف این پژوهش بررسی اثربخشی آموزش فلسفه به کودکان با استفاده از داستان های کهن ایرانی بر تفکر نقادانه، حل مسئله و سازگاری اجتماعی دانش آموزان دختر پایه ششم ابتدایی شهرستان لالی بود. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه دانش آموزان دختر پایه ششم ابتدایی شهرستان لالی می باشند، که در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۴۰۲ مشغول به تحصیل بودند. برای تعیین نمونه با روش نمونه گیری تصادفی خوشه ای، ابتدا پرسش نامه تفکر نقادانه، حل مسئله و سازگاری اجتماعی بر روی دانش آموزان ۵ کلاس اجرا شد و سپس تعداد ۴۰ نفر که نمره آن ها یک انحراف معیار پایین تر از حد میانگین بود به عنوان نمونه پژوهش انتخاب گردید؛ و سپس به طور تصادفی، در دو گروه ۲۰ نفری آزمایش و کنترل قرار گرفتند. طرح پژوهش از های پژوهش شامل: پرسش نامه سازگاری آوری داده نوع تجربی پیش آزمون - پس آزمون با گروه کنترل بود. ابزار جمع اجتماعی کودکان دخانچی (۱۳۷۸)، پرسش نامه حل مسأله لانگ و کسیدی (۱۹۹۶)، مقیاس تفکر انتقادی کودکان ساسو (۲۰۱۳) و آموزش فلسفه با استفاده از داستان های کهن ایرانی بر گرفته از بسته آموزشی شاه محمدی (۱۳۹۹) بود. پس از گزینش تصادفی گروه ها، از گروه آزمایش (۲۰ نفر) و گروه کنترل (۲۰ نفر) پیش آزمون به عمل آمد. سپس بر روی گروه آزمایش برنامه مداخله ای آموزش فلسفه با استفاده از داستان های کهن ایرانی در ۱۱ جلسه ۴۵ دقیقه ای اجرا گردید. پس از تجزیه و تحلیل SPSS پایان برنامه آموزشی، از هر دو گروه پس آزمون گرفته شد. داده ها با آزمون تحلیل کواریانس و نرم افزار شد. نتایج نشان داد آموزش فلسفه به کودکان با استفاده از داستان های کهن ایرانی بر تفکر نقادانه، حل مسئله و سازگاری اجتماعی دانش آموزان دختر پایه ششم ابتدایی شهرستان لالی تاثیر دارد.

کلیدواژه: آموزش فلسفه به کودکان، داستان های کهن ایرانی، تفکر نقادانه، حل مسئله، سازگاری اجتماعی.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

۱-۱-مقدمه

بی شک یکی از ویژه ترین و مؤثرترین دوران زندگی هر فرد، که در آن شخصیت فرد پایه ریزی می شود، دوران کودکی است. توجه به دوران خردسالی از این جهت مورد توجه است که در زمان ورود کودکان به مهد کودک ها همسالان نقش پررنگ و تأثیر گذاری بر عهده می گیرند؛ روابط بین کودکان و همسالان در مهد کودک ها و مدارس، سازگاری عاطفی و رفتاری آن ها را پشتیبانی می کند (پولات و آیدین ۱، ۲۰۲۰). انسان موجودی اجتماعی و نیازمند تعامل با سایر افراد است و این ارتباط به ویژه در دوران کودکی بسیار مهم تلقی می شود، به طوری که بسیاری از نیازهای متعالی و شکوفایی خلاقیت ها و استعدادها از طریق ارتباط بین فردی و تعامل اجتماعی ارضا شده شکل می گیرد (بهمنی، ۱۴۰۰). سازگاری ۲ با موقعیت های جدید و متنوع در دورانی که عصر تنیدگی و تغییر سریع اجتماعی شمرده می شود، کار دشواری است؛ بنابراین هر گونه تغییر در زندگی آدمی، خواه خوشایند و خواه ناخوشایند، مستلزم نوعی سازگاری مجدد است و همچنین کودکان هنگام ورود به مراکز پیش دبستانی نیازمند سازگاری بیشتری هستند و این در حالی است که کنار آمدن با دیگران اولین درسی است که در زندگی و از دوران کودکی با آن مواجه می شویم (داگلاس ۳، ۲۰۱۸). سطح سازگاری اجتماعی ۴ ما، بر شیوه برخورد ما با مسائل زندگی موثر است؛ بنابراین لازم است افراد به سطحی از سازگاری اجتماعی رضایت بخش دست پیدا کنند. سازگاری اجتماعی به پذیرش و انجام رفتار و کردار صحیح و متناسب با تغییرات محیطی اشاره می کند (دنیوات و ریکارد ۵، ۲۰۲۰). سازگاری اجتماعی ملاک مهمی در دوران کودکی به حساب می آید و به توانایی کنار آمدن فرد با خویش ۶، با اعضای خانواده ۷ و با همسالان ۸ اشاره دارد (بهمنی، ۱۴۰۰).

نقل یک داستان خوب و استفاده سنجیده و آگاهانه از آن یکی از راهکارهای مناسب به منظور افزایش کیفیت حوزه های مختلف به ویژه حوزه های بین فردی کودکان است (گیاغاز و گلو و پاپادانی ۹، ۲۰۱۸). قصه ها می توانند چارچوبی برای آموزش و ارتقای خودفهمی و کارایی در روابط بین شخصی پدید آورد (داداش زاده و پیرخانی، ۱۳۹۸). روش هایی که بر قصه گویی اتکا دارند بر بهبود مهارت های فردی گروهی و اجتماعی موثر واقع می شوند. قصه گویی یکی از ابعاد حائز اهمیت عملکرد شناختی کودک است (ساگون ۱۰، ۲۰۲۰). قصه ها جنبه برانگیزاننده دارند و می تواند مجموعه ای از مفاهیم پیچیده علمی را به مخاطب انتقال دهد؛ بنابراین برنامه آموزشی فلسفه به کودکان با هنر قصه گویی می تواند بسیاری از رفتارهای خوب را در کودکان تقویت بخشد. آموزش فلسفه به کودکان با داستان های کهن ایرانی می تواند به بازسازی و ارتباط با دیگران، معنا دادن به تجربیات، تفکر درباره خوبی ها و بدی ها، بیان نظریات و ایده ها منجر می شود و این آموزش یک شیوه مناسب برای برقراری ارتباط با کودک و انتقال مفاهیم مهم و ارزشی است و تغییرات مثبتی در زندگی آینده فرد می گذارد (رفاقت خواجه، ۱۴۰۰).

۱ Polat & Aydin

۲ compatibility

۳ Douglas

۴ social adjustment

۵ Deneault & Ricard

۶ coping with oneself

۷ family members

۸ peers

۹ Gyagaz, Golu & Papadani

۱۰ Sagun

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

بنابراین هدف از این پژوهش، بررسی اثربخشی آموزش فلسفه به کودکان با استفاده از داستان های کهن ایرانی بر تفکر نقادانه، می باشد. حل مسئله و سازگاری اجتماعی دانش آموزان دختر پایه ششم ابتدایی شهرستان لالی

۱-۲- بیان مسئله

ابتدا با دوران کودکی اولین و مهم ترین دوره زندگی فرد است که در دوره ابتدایی شروع به رشد می کند. در این دوره، کودک ساختار طبیعت رابطه برقرار می کند، روابط اجتماعی خود را می سازد و مفهومی از خود به دست می آورد. از آن جا که شخصیتی و رفتاری انسان در این دوره بنیان گذاشته می شود، کودکی یک دوره حساس و مثبت تلقی می شود. دنیای امروز تا سال ۲۰۲۰ هر کودکان بسیار سریع در حال تغییر است به طوری که دانش در ۵ سال گذشته دو برابر شده و انتظار می رود کرده است. بر این ۷۳ روز بشری دو برابر شود. همچنین، دنیای امروز شکل صنعتی را به دنیای یادگیری برای تحول تبدیل شده است، وضعیت بیانی دانش واقعی که می تواند نیازهای زندگی آینده کودکان را برآورده کند، بسیار دشوار و استفاده از اطلاعات می که سیستم آموزشی را ملزم به آموزش مهارت های لازم برای دریافت اطلاعات، سازماندهی اطلاعات کند (پولات و آیدین، ۲۰۲۰).

ها یک مهارت کلیدی مرتبط با این مشکل، سازگاری اجتماعی کودکان است. توجه به کودکان و مراقبت از رشد و سلامت آن علاوه بر زندگی سالم در دوران کودکی، شرایط برخورداری از زندگی سالم را در دوران بزرگسالی فراهم خواهد کرد. کودکان بخش گسترده ای از جمعیت هر جامعه را شامل می شود و بسیاری از کودکان در حیطه افراد با مشکلات عاطفی و رفتاری قرار می گیرند که ممکن است تا بزرگسالی در فرد باقی بماند. کودکان دنیای پر از شگفتی و اسرار دارند به همین دلیل پژوهشگران علوم رفتاری به دنبال بهترین شیوه برای برخورد با کودکان هستند (داگلاس، ۲۰۱۸). طی دوران کودکی و نوجوانی به علت افزایش ارتباط با همسالان و کاهش وابستگی به والدین، سازگاری اجتماعی از اهمیت قابل توجهی برخوردار می شود (متیوز، ۲۰۱۸) و همسو سازی نیازهای فردی و نیازهای اعضای جامعه مفهومی به نام سازگاری اجتماعی را شکل می دهد که از اصول سلامت روان و تضمین کننده جایگاه فرد در اجتماع خواهد بود. سازگاری اجتماعی توانایی استنباط از حالت روحی دیگران و درک پیش بینی رفتارهای اجتماعی و پاسخگویی مناسب به این رفتار را منجر می شود (دنیوات و ریکارد، ۲۰۲۰). سازگاری و همکاری، یکی از مسائل حائز اهمیت دوره اجتماعی به معنی تعامل مؤثر فرد با محیط زندگی است (ذبیح قاسمی، ۱۳۹۸). کودکی و نوجوانی عدم سازگاری اجتماعی آنهاست. افرادی که دارای سطح سازگاری بالاتری هستند منعطف تر بوده و خود را به طور کلی کارآمد تر می دانند (ساگون، ۲۰۲۰). دانستن فرایندهای مؤثر بر جامعه پذیری و سازگاری تحت تاثیر تجربیات گذشته فرد از اهمیت بالایی برخوردار است لذا اقداماتی که باید در طی این فرایند انجام می شود امکان دستیابی به سازگاری و (پرتویی، ۱۳۹۹). اجتماعی شدن را به روش مثبت و کارآمد ممکن می سازد

آموزش فلسفه به کودکان به شیوه داستان گویی در قالبی آرام و امن باعث افزایش آگاهی و بینش کودک می شود، چرا که کودک خودش و مسائل زندگی اش را در روایت دیگران می بیند و درک آگاهانه تری از خود و مشکلاتش و شیوه های مقابله با آن ها پیدا می کند. آموزش فلسفه به کودکان به شیوه قصه گویی توانایی های رفتار سازگار و مثبت را در فرد ایجاد می کند و این امکان را به فرد می دهد که به طور مؤثر با چالش های روزمره برخورد کنند (ساگون، ۲۰۲۰). کودکان با شنیدن قصه ها شخصیت های آن ها را خلق می کنند و این توانایی ها بر رشد شناختی و اجتماعی کودکان تاثیر مثبت و بسزایی دارد. آموزش فلسفه به کودکان به روش قصه گویی برای کودکان در سنین پیش دبستانی راه رسیدن به سبک زندگی جدیدی را فراهم می کند و با آموختن آن ها می توان زندگی موفق تری را در آینده تجربه کرد همچنین این آموزش ها سلامت روان افراد را در

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

بزرگسالی افزایش می دهد؛ بنابراین با توجه به بعد تربیتی و آموزشی قصه گوئی می توان از آن به عنوان شیوه ای ارزشمند و کارآمد جهت ارتقاء تفکر انتقادی، حل مسئله و سازگاری اجتماعی استفاده کرد (بوتوین و کانتور، ۲۰۱۷).
باتوجه به اهمیت و ضرورت پرورش تفکر انتقادی، حل مسئله و سازگاری اجتماعی در دانش آموزان و این که یکی از اهداف اصلی برنامه آموزش فلسفه به کودکان پرورش تفکر انتقادی و رشد حل مسئله و افزایش سطح سازگاری در آنان است، در این پژوهش پژوهشگر در صدد پاسخ به این سوال است که آیا آموزش فلسفه به کودکان با استفاده از داستان های کهن ایرانی بر تفکر نقادانه، حل مسئله و سازگاری اجتماعی دانش آموزان دختر پایه ششم ابتدایی شهرستان لالی تاثیر دارد؟

۱-۳- اهمیت و ضرورت پژوهش

این که چرا (فلسفه برای کودکان) فلسفه می نامیم، فقط به بحث زبانی و کلامی محدود نمی شود؛ زیرا تفکر اهمیت سؤال از در مورد معنی این کلمه می تواند رابطه بین مدل لیپمن و فلسفه را تحلیل و نقد کند (فرقدانی، ۱۳۹۷).
به گفته لیپمن، هدف اصلی از آموزش فلسفه به کودکان این است که به کودکان بیاموزیم چگونه خودشان فکر کنند. در واقع، هدف فلسفه برای کودکان از نظر لیپمن تفکر موثر، انتقادی و منطقی در کودکان و تربیت آن ها است (قبادیان، ۱۳۹۷). فلسفه برای کودکان تلاشی برای توسعه فلسفه است. کودکان ذاتاً فیلسوف هستند، زیرا آن ها با حیرت و کنجکاوی به دنیا نگاه می کنند؛ به نظر وی، کودکان با پرسیدن معنای کلمات و دلیل آن، فلسفه را شروع می کنند و این هدفی است که می تواند به عنوان یک روش آموزشی مورد استفاده قرار گیرد (ساگون، ۲۰۲۰).
باوجود تأیید اثربخشی آموزش فلسفه به کودکان بر سلامت روانی کودکان و نوجوانان، جذاب کردن فرایند و ساده و ملموس کردن مفاهیم برای ارتقاء و حفظ انگیزه کودکان، از دغدغه های همیشگی مربیان و روان شناسان بوده است. به نظر می رسد چهارچوب قصه، گزینه منحصر به فردی باشد. هنگامی که آموزش ها در خلال قصه مطرح می شوند به نسبت زمانی که به طور مستقیم ارائه شوند، جذاب تر بوده و شرایط یادگیری بهتر و عمیق تری فراهم می آورند؛ همچنین احتمال به کارگیری و تعمیم آن ها توسط کودک در زمینه های مشابه زندگی افزایش می یابد (سالاری، ۱۳۹۸). در متون کلاسیک ادب فارسی داستان هایی با مضمون هستی شناسانه، شناخت شناسانه و ارزش شناسانه وجود دارد که در برخی از این داستان ها می توان چندین مسئله فلسفی را نیز دنبال نمود. به علاوه می توان به جای توجه به رویکردهای منفرد در برنامه فلسفه برای کودکان، رویکرد بدیلی را تعبیه نمود تا فلسفه به مثابه روش، محتوا، ادبیات و فرهنگ بصورت توأمان مورد توجه قرار گیرد. در چنین برداشتی می توان مفهوم فلسفه برای کودکان را از یک سو با سایر فعالیت مربوط به آموزش تفکر متمایز کرد و از سوی دیگر به برنامه فلسفه برای کودکان غنا بخشید. بدین ترتیب می توان ضمن استفاده از نقاط قوت برنامه های تعلیم و تربیت مرسوم، از ظرفیت های موجود در فرهنگ ایرانی به خصوص داستان های کهن منظوم و منثور ادب ایران زمین برای تدوین و توسعه برنامه آموزش فلسفه برای کودکان در ایران بهره گرفت (اکبری، ۱۴۰۰).
جهت گیری تسهیل تجارب کودکان کارآمدتر خواهد بود، یعنی فراهم آوردن محرک های مناسب مانند فلسفه برای کودکان با گوئی و معما و بازی های فکری که باعث می شود کودکان از تجارب ذهنی خود فراتر روند و به تجربه ای ژرف تر از داستان جهان پیرامون خود دست یابند. آموزش مبتنی بر قصه در قالبی مأنوس، باعث افزایش آگاهی و بینش کودک می شود، چراکه کودک، خود و مسائل زندگی اش را در روایت دیگران مشاهده کرده و درک بهتری از خویشتن و مشکلات و راه های مقابله با آن ها و راه حل های جایگزین پیدا می کند. قصه ابزاری نیرومند برای کمک به کودکان جهت درک احساسات و رفتارشان است و به آن ها یاری می رساند تا احساسات انتزاعی خود را به صورت عینی درک کنند. وضعیت سوم شخص در قصه، برای کودکان محیطی غیر تهدیدکننده فراهم می کند تا رویدادها و احساسات مختلف را به گونه ای راحت تر تجربه و پردازش کنند (فرقدانی، ۱۳۹۷).

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

سرانجام، یکی دیگر از ضروریات پرداختن به این تحقیق وجود شکاف تحقیقاتی در زمینه آموزش فلسفه به کودکان در مورد سازگاری اجتماعی در کودکان دبستانی و همچنین غنی سازی این حوزه است. برای رسیدن به سازگاری اجتماعی مناسب و در نتیجه موفقیت در تمام مراحل زندگی نیاز به یک سری مهارت است و یکی از اهداف مهم آموزش و پرورش، آماده سازی دانش آموزان برای مفید بودن در اجتماع و در سازگاری جمعی است که این امر نیازمند آموزش مهارت های لازم به دانش آموزان می باشد. از طریق آموزش برنامه آموزش فلسفه به کودکان می توان با سرمایه گذاری بر دانش آموزان و آموزش مهارت های و بین فردی می توان از آسیب های روانی- اجتماعی در آینده پیشگیری کرد و سازگاری این افراد را افزایش داد (بهمنی، ۱۴۰۰).

بنابراین با توجه به جنبه تربیتی و آموزشی و درمانی قصه گویی بر اساس داستان های کهن ایرانی، می توان از آن به عنوان وسیله ای ارزشمند و کارآمد جهت ارتقاء آموزش فلسفه به کودکان سود برد. دلیل اهمیت قصه گویی، چشمان خیره و کنجکاو کودکانی است که در انتظار شنیدن قصه اند، شوق شنیدن قصه در کودکان و کنجکاوای آن ها برای دنبال کردن ماجرا، ما را بر آن می دارد تا بار دیگر به این روش سنتی و قدیمی، قدری جدی تر فکر کنیم؛ بنابراین هدف از پژوهش حاضر بررسی اثربخشی آموزش فلسفه به کودکان با استفاده از داستان های کهن ایرانی بر تفکر نقادانه، حل مسئله و سازگاری اجتماعی دانش آموزان دختر پایه ششم ابتدایی شهرستان لالی می باشد.

۱-۴- اهداف پژوهش

هدف کلی

اثربخشی آموزش فلسفه به کودکان با استفاده از داستان های کهن ایرانی بر تفکر نقادانه، حل مسئله و سازگاری اجتماعی دانش آموزان دختر پایه ششم ابتدایی شهرستان لالی

اهداف جزئی

۱- اثربخشی آموزش فلسفه به کودکان با استفاده از داستان های کهن ایرانی بر تفکر نقادانه دانش آموزان دختر پایه ششم ابتدایی شهرستان لالی

۲- اثربخشی آموزش فلسفه به کودکان با استفاده از داستان های کهن ایرانی بر حل مسئله دانش آموزان دختر پایه ششم ابتدایی شهرستان لالی

۳- اثربخشی آموزش فلسفه به کودکان با استفاده از داستان های کهن ایرانی بر سازگاری اجتماعی دانش آموزان دختر پایه ششم ابتدایی شهرستان لالی

۱-۵- سوال های پژوهش

آیا آموزش فلسفه به کودکان با استفاده از داستان های کهن ایرانی بر تفکر نقادانه دانش آموزان دختر پایه ششم ابتدایی شهرستان لالی تاثیر دارد؟

آیا آموزش فلسفه به کودکان با استفاده از داستان های کهن ایرانی بر حل مسئله دانش آموزان دختر پایه ششم ابتدایی شهرستان لالی تاثیر دارد؟

آیا آموزش فلسفه به کودکان با استفاده از داستان های کهن ایرانی بر سازگاری اجتماعی دانش آموزان دختر پایه ششم ابتدایی شهرستان لالی تاثیر دارد؟

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

آیا آموزش فلسفه به کودکان با استفاده از داستان های کهن ایرانی بر تفکر نقادانه، حل مسئله و سازگاری اجتماعی دانش آموزان دختر پایه ششم ابتدایی شهرستان لالی تاثیر دارد؟

۱-۶- فرضیه های تحقیق:

آموزش فلسفه به کودکان با استفاده از داستان های کهن ایرانی بر تفکر نقادانه دانش آموزان دختر پایه ششم ابتدایی شهرستان لالی تاثیر دارد.

آموزش فلسفه به کودکان با استفاده از داستان های کهن ایرانی بر حل مسئله دانش آموزان دختر پایه ششم ابتدایی شهرستان لالی تاثیر دارد.

آموزش فلسفه به کودکان با استفاده از داستان های کهن ایرانی بر سازگاری اجتماعی دانش آموزان دختر پایه ششم ابتدایی شهرستان لالی تاثیر دارد.

آموزش فلسفه به کودکان با استفاده از داستان های کهن ایرانی بر تفکر نقادانه، حل مسئله و سازگاری اجتماعی دانش آموزان دختر پایه ششم ابتدایی شهرستان لالی تاثیر دارد.

۱-۷- تعاریف مفهومی و عملیاتی متغیرها

در ادامه به تعریف مفهومی و عملیاتی متغیر های پژوهش از جمله: آموزش فلسفه به کودکان با استفاده از داستان های کهن ایرانی (متغیر مستقل) و تفکر نقادانه، حل مسئله و سازگاری اجتماعی (متغیرهای وابسته) پرداخته می شود.

۱- آموزش فلسفه به کودکان

تفکر یعنی کودکان درونی جنبه مهم ترین رشد به تواند می که است طلایی کلید کودکان به فلسفه تعریف مفهومی: آموزش کند (لیپمن، ۲۰۰۳). کمک

۲- داستان های کهن

تعریف مفهومی: منظور از داستان های کهن، داستان های عامیانه بی تاریخ و زمانند. فولکلورشناسان قصه های عامیانه را عمدتاً یک آفرینش هنری که در میان هر گروه و هر اجتماعی پدید می آیند و از نسلی به نسل دیگر منتقل می شوند مورد بررسی قرار می دهند و صورت های گوناگون و عناصر درونی این قصه ها و قالب های ساختاری آن ها را به مثابه کل در هم پیچیده ای از هنر شفاهی می نگرند که نسل به نسل منتقل گردیده و بعدها توسط مولفانی صورت های ادبیات کتبی به خود گرفتند (فیلیپس، ۲۰۱۸).

تعریف عملیاتی: در این پژوهش از برنامه مداخله ای آموزش فلسفه با استفاده از داستان های کهن استفاده شد. در این پژوهش محتوای آموزشی جلسه ها با الگوگیری از بسته آموزشی شاه محمدی (۱۳۹۹) و تهیه و داستان ها با توجه به محتوای هر جلسه و داستان های کهن رایج در ادبیات کودکان انتخاب می شود و آموزش فلسفه طی ۱۱ جلسه ۴۵ دقیقه ای، هر هفته دو جلسه به گروه آزمایش آموزش داده شد.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

۳- تفکر انتقادی:

الف) تعریف مفهومی: تفکر انتقادی یک فرآیند هوشیارانه و قصدمند است که به منظور تفسیر و ارزیابی اطلاعات و تجربیات مورد استفاده قرار می‌گیرد. به نظر پیازه ۱ تفکر انتقادی یعنی این که افراد یاد بگیرند چه زمانی، چه و چگونه سوال کنند و نیز یاد بگیرند چگونه، چه زمانی و به کدامین روش استدلال کنند (کرمانشاهی، ۱۳۹۸).

ب) تعریف عملیاتی: تفکر انتقادی شامل تحلیل ۲، ارزشیابی ۳، استنباط ۴، استدلال استقرای ۵ و قیاسی ۶ می‌باشد؛ و هم چنین عبارت است از نمره ای که فرد از پرسش نامه ی تفکر انتقادی ساسو ۷، ۲۰۱۳؛ به نقل از رضایی شریف، ۱۳۹۷) بدست می‌آورد.

۴- حل مسئله

تعریف مفهومی: حل مساله گسترده ترین نوع تفکر است. بنا به تعریف، زمانی که یادگیرنده با موقعیتی روبرو می‌شود که نمی‌تواند با استفاده از اطلاعات و مهارت هایی که در آن لحظه در اختیار دارد به آن موقعیت سریعاً پاسخ درست دهد و یا وقتی که هدفی دارد و هنوز راه رسیدن به آن را نیافته است، می‌گوییم وی با یک مساله روبروست. با توجه به تعریف مساله می‌توان حل مساله را به صورت تشخیص و کاربرد دانش و مهارت هایی که منجر به پاسخ درست یادگیرنده به موقعیت و یا رسیدن او به هدف مورد نظرش می‌شود تعریف کرد. بنابراین عنصر اصلی حل مساله کاربست دانش و مهارت های قبلاً آموخته شده در موقعیت های تازه است (اسلاوین ۲۰۰۶، ۸؛ به نقل از سیف، ۱۳۸۹).

تعریف عملیاتی: منظور از حل مسئله، عبارت است نمره ای که دانش آموزان از پرسش نامه‌ی حل مسأله کسیدی و لانگ (۱۹۹۶؛ نقل از سیف، ۱۳۸۹) بدست می‌آورند.

۵- سازگاری اجتماعی

تعریف مفهومی: سازگاری اجتماعی یعنی این که نیازها و خواسته‌های فرد با منافع و خواسته های جامعه هماهنگ باشد (سالاری، ۱۳۹۸).

تعریف عملیاتی: عبارت است از نمره ای که آزمودنی از پرسش نامه سازگاری اجتماعی دخانچی (۱۳۷۸) بدست می‌آورد.

-
- ۱ Piyajeh
  - ۲ analysis
  - ۳ assessment
  - ۴ inference
  - ۵ Inductive reasoning
  - ۶ analogical
  - ۷ Sosu
  - ۸ Slavin
  - ۹ Cassidy & Long

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

۶-۲ پیشینه تجربی

۲-۱-۶-۲ پژوهش های داخل کشور

عطوفتی (۱۴۰۱) پژوهشی با عنوان طراحی و اثر بخشی فلسفه ورزشی بر انعطاف پذیری شناختی و کارکردهای شناختی مغز در کودکان پیش دبستانی انجام داد. روش پژوهش آزمایشی با طرح پیش آزمون، پس آزمون و گروه گواه بود. یافته‌های حاصل از مقایسه میان گروه های کنترل و آزمایش نشان داد که آموزش فلسفه ورزشی بر کارکردهای شناختی (و مولفه‌های آن شامل مفهوم سازی انتزاعی، برنامه ریزی، حل مساله، بازداری پاسخ و توجه انتخابی) در کودکان دوره ی پیش دبستانی موثر است. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که برنامه آموزشی فلسفه ورزشی باعث ارتقا سطح کنش شناختی کودکان و توانمندی‌های حل مساله، برنامه ریزی، مفهوم سازی انتزاعی بازداری پاسخ و ارتقا توجه انتخابی آنان می‌شود.

امیریان و نوران (۱۴۰۱) در نتایج پژوهش خویش تحت عنوان مقایسه اثربخشی روش های مختلف آموزش فلسفه به کودکان بر تفکر انتقادی دانش آموزان پایه ششم دوره ابتدایی شهر کرمانشاه مشاهده نمود که آموزش روش های مختلف آموزش فلسفه سبب ارتقا تفکر انتقادی در کودکان شده است.

خورشیدآبادی (۱۴۰۰) در پژوهشی به بررسی اثربخشی آموزش فلسفه برای کودکان بر تفکر انتقادی و خودکارآمدی تحصیلی دانش آموزان ابتدایی پرداخت. یافته ها نشان داد آموزش فلسفه برای کودکان بر مولفه های خودکارآمدی تحصیلی و تفکر انتقادی دانش آموزان مقطع ابتدایی شهرستان مشکین شهر تاثیر دارد.

شفیعی و امینی (۱۴۰۰) در پژوهشی به بررسی اثر بخشی برنامه فلسفه برای کودکان بر استدلال اخلاقی و سازگاری اجتماعی کودکان پرداختند. نتایج پژوهش حاضر بیانگر اثربخشی استفاده از برنامه آموزش فلسفه برای کودکان در افزایش مهارت های اجتماعی و اخلاقی در کودکان می باشد.

ماحوزی و فراشبندی (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان آموزش مهارت های رفتار جرأت ورزشی بر تفکر انتقادی و شادکامی دانش آموزان دوره ابتدایی، نشان دادند که بین گروه های آزمایشی و گواه از لحاظ حداقل یکی از متغیرهای مهارت رفتار جرأت ورزشی و تفکر انتقادی و شادکامی تفاوت معنی دار وجود دارد، به عبارت دیگر می توان گفت که آموزش مهارت رفتار جرات ورزشی بر تفکر انتقادی و شادکامی دانش آموزان اثر معنی دار دارد و بین آزمودنی ها گروه آزمایش و گواه از لحاظ تفکر انتقادی و شادکامی برحسب جنسیت تفاوت معنی دار وجود ندارد. پس، ارتقای مهارت رفتار جرأت ورزشی می تواند به افزایش تفکر انتقادی و شادکامی دانش آموزان کمک نماید.

درهزرشکی و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان اثر بخشی آموزش فلسفه به شیوه ی حلقه ی کندوکاو بر تفکر انتقادی دانش آموزان دوره ابتدایی شهر یزد، به این نتیجه رسیدند که آموزش فلسفه بر تفکر انتقادی و ابعاد آن (استنباط، استنتاج، تعبیر، تفسیر و ارزشیابی استدلال های منطقی) مؤثر و باعث بهبود آن ها شده است. درنهایت اجرای برنامه فلسفه برای کودکان تأثیرات چشمگیری در رشد تفکر انتقادی، کنجکاوی و پرسشگری کودکان دارد و باعث شناسایی ناهماهنگی موجود در بحث ها و گفتگوها و تشخیص هماهنگی بین دو جمله می گردد که نتیجه گیری منطقی را به دنبال دارد و روحیه انتقادی و انتقادپذیری را در آن ها به وجود می آورد.

عبدالله پوربنه و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهش خود با عنوان بررسی تاثیر برنامه آموزش فلسفه برای کودکان بر ارتقای مهارت های پرسشگری و تفکر انتقادی دانش آموزان دختر پایه پنجم، نشان دادند که بین نمرات پیش آزمون و پس آزمون مهارت های پرسشگری دانش آموزانی که در دوره آموزش فلسفه شرکت کردند، تفاوت معناداری وجود دارد. همچنین بین نمرات پیش آزمون گروه کنترل و پس آزمون گروه آزمایش تفاوت معناداری وجود دارد و یافته‌های پژوهش بیانگر این بود که آموزش فلسفه موجب تقویت مهارت های پرسشگری، تفکر انتقادی، همکاری گروهی، فرضیه سازی، مهارت گفتاری، دقت و تمرکز تأثیری مثبت دارد.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

۲-۶-۲- پژوهش‌های خارج کشور

زولکیفلی^۱ (۲۰۲۲) پژوهشی با عنوان فلسفه برای کودکان برای ارتقاء تفکر انتقادی انجام داد. این مطالعه از طریق تحقیقات نیمه آزمایشی شامل ۲۷ دانش آموز در گروه آزمایش و ۳۴ دانش آموز باقیمانده در گروه کنترل انجام شد. بر اساس آزمون در مورد تفکر انتقادی، گروه درمانی در مقایسه با گروه شاهد میانگین بالاتری در نمره پس آزمون داشتند که نشان آماری می‌دهد آموزش فلسفه به بهبود تفکر انتقادی دانش آموزان کمک کرده است. کاربرد آموزش فلسفه به دانش آموزان اجازه می‌دهد تا در مورد عواقب عمل یا فرضی که در بحث خود انجام داده اند، فکر کنند یا تأمل کنند. همزمان، با ارائه یک استراتژی جدید در کلاس و انرژی و اشتیاق تازه، پیشرفت شغلی را برای معلمان فراهم می‌کند. شرکت کنندگان در گروه آموزش فلسفه نسبت به شرکت کنندگان در گروه مداخلات مبتنی بر ذهن آگاهی، علائم اندازه گیری شده را در پس آزمون کمتر نشان دادند.

دانیل، اسچلیفر و لیبوس^۲ (۲۰۲۲) در پژوهشی به بررسی برنامه فلسفه برای کودکان و تأثیرات آن در تفکر انتقادی دانش آموزان پرداختند. نتایج تحقیق آن بوده است که دانش آموزانی که در یک دوره آموزشی بین ده تا پانزده هفته (هفته ای دو ساعت) شرکت کرده بودند، در مصاحبه و پرسش نامه کوتاه مباحث فلسفی، در مقایسه با گروه کنترل در مهارت های تفکر انتقادی عملکرد بهتری داشته اند.

موریس^۳ (۲۰۲۱) در پژوهشی با عنوان برنامه درسی فلسفه برای کودکان بر روی شکل گیری کودک ایدئال فیلسوف نتایج نشان داد که آموزش فلسفه برای کودکان می تواند در شکل گیری تفکر در کودکان مؤثر باشد و همچنین این برنامه آموزشی در کمک به مربیان کودکان در آموزش های خود می تواند بسیار مؤثر باشد.

ورلی^۴ (۲۰۲۱) در پژوهشی با عنوان آموزش فلسفه به روش قصه گویی بر کودکان نشان دادند که برنامه آموزش فلسفه به همراه قصه گویی برای کودکان می تواند در جهت رشد و بهبود توانایی استدلال، پرورش خلاقیت، پرورش تفکر انتقادی، پرورش درک اخلاقی و ارزش های هنری، پرورش شهروندی و رشد میان فردی و فردی، پرورش توانایی مفهوم یابی در تجربه مؤثر باشد.

دی ماسی و سانتی^۵ (۲۰۲۰) در پژوهشی با عنوان یادگیری تفکر آزادمنشانه (دموکراتیک) با استفاده از آموزش فلسفه برای کودکان نتایج نشان داد که با استفاده از آموزش فلسفه برای کودکان دانش آموزان قادر به اندیشیدن به سبک تفکر آزادمنشانه در فرآیند تصمیم گیری هستند و از طریق آموزش برای فلسفه به آنان می توانند تفکر پیچیده در خود را بهبود بخشند.

هیجانی داونزا^۶ (۲۰۲۰) در پژوهش خود که به بررسی اثر بخشی اجرای برنامه فلسفه برای کودکان بر خودآگاهی و هوش پرداخته بود اظهار کرد که اجرای این برنامه موجب افزایش درک عمیق تر عاطفی از خود و دیگران و در نهایت موجب افزایش مولفه سازگاری اجتماعی می گردد.

^۱ Zulkifli

^۲ Daniel, Schleifer & Labius

^۳ Mauris

^۴ Worli

^۵ Di Masi & Santi

^۶ daVenza

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

۱-۳- روش پژوهش

پیش با طرح دوگروهی حاضر، پژوهشی طرح بنابراین است؛ آزمایشی نیمه روش با کاربردی پژوهش نوع از حاضر تحقیق آزمودنی عنوان (به) نفر ۲۰ گروه کنترل و نفر ۲۰ آزمایش گروه (نفر ۴۰ تعداد منظور بدین که باشد؛ می آزمون پس و آزمون شد انتخاب.

طرح پیش آزمون و پس آزمون با گروه کنترل

گروه	آزمون پیش	مستقل متغیر	آزمون پس
آزمایش	+	+	+
کنترل	+	-	+

۲-۳- جامعه، نمونه و روش نمونه گیری

جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه دانش آموزان دختر پایه ششم ابتدایی شهرستان لالی می باشند، که در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۴۰۲ مشغول به تحصیل بودند. برای تعیین نمونه با روش نمونه گیری تصادفی خوشه ای، ابتدا پرسش نامه تفکر نقادانه، حل مسئله و سازگاری اجتماعی بر روی دانش آموزان ۵ کلاس اجرا شد و سپس تعداد ۴۰ نفر که نمره آن ها یک انحراف معیار پایین تر از حد میانگین بود به عنوان نمونه پژوهش انتخاب گردید؛ و سپس به طور تصادفی، در دو گروه ۲۰ نفری آزمایش و کنترل قرار گرفتند.

در این قسمت از گزارش تحقیق با استفاده از جداول و نمودارها به تجزیه و تحلیل توصیفی داده ها پرداخته می شود. اطلاعات جمعیت شناختی

جدول ۱-۳ - توزیع آزمودنی ها بر حسب سن پدر دانش آموزان

سن پدر	گروه گواه		گروه آزمایش	
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
۳۱-۴۰ سال	۱۲	۱۰	۶۰	۵۰
۴۱-۵۰ سال	۶	۷	۳۰	۳۵
بیشتر از ۵۰ سال	۲	۳	۱۰	۱۵
کل	۲۰	۲۰	۱۰۰	۱۰۰

با توجه به نتایج جدول ۱-۳ مشاهده می شود که در بین دانش آموزان شرکت کننده در پژوهش و در گروه گواه به لحاظ سن پدر، سن پدر در ۶۰ درصد ۳۱-۴۰، ۳۰ درصد ۴۱-۵۰ سال و ۱۰ درصد بیشتر از ۵۰ سال و در گروه آزمایش سن پدر در ۵۰ درصد ۳۱-۴۰، ۳۵ درصد ۴۱-۵۰ سال و ۱۵ درصد بیشتر از ۵۰ سال می باشند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

جدول ۲-۳ - توزیع آزمودنی ها بر حسب سن مادر دانش آموزان

گروه آزمایش		گروه گواه		سن مادر
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۶۰	۱۲	۵۵	۱۱	۳۱-۴۰ سال
۳۵	۷	۴۰	۸	۴۱-۵۰ سال
۵	۱	۵	۱	بیشتر از ۵۰ سال
۱۰۰	۲۰	۱۰۰	۲۰	کل

با توجه به نتایج جدول ۲-۳ مشاهده می شود که در بین دانش آموزان شرکت کننده در مطالعه و به لحاظ سن مادر، در گروه گواه سن مادر در ۵۵ درصد ۳۱-۴۰، ۴۰ درصد ۴۱-۵۰ سال و ۵ درصد بیشتر از ۵۰ سال و در گروه آزمایش سن مادر در ۶۰ درصد ۳۱-۴۰، ۳۵ درصد ۴۱-۵۰ سال و ۵ درصد بیشتر از ۵۰ سال می باشند.

جدول ۳-۳ - توزیع آزمودنی ها بر حسب شغل پدر دانش آموزان

گروه آزمایش		گروه گواه		شغل پدر
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۵۰	۱۰	۵۵	۱۱	آزاد
۵۰	۱۰	۴۵	۹	دولتی
۱۰۰	۲۰	۱۰۰	۲۰	کل

با توجه به نتایج جدول ۳-۳ مشاهده می شود که به لحاظ شغل پدر در گروه گواه شغل ۵۵ درصد پدران آزاد و ۴۵ درصد دولتی و در گروه آزمایش شغل پدر دانش آموزان در ۵۰ درصد آزاد و ۵۰ درصد دولتی می باشد.

جدول ۴-۳ - توزیع آزمودنی ها بر حسب شغل دانش آموزان

گروه آزمایش		گروه گواه		شغل مادر
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۷۵	۱۵	۷۰	۱۴	خانه دار
۲۵	۵	۳۰	۶	شاغل
۱۰۰	۲۰	۱۰۰	۲۰	کل

با توجه به نتایج جدول ۴-۳ مشاهده می شود که به لحاظ شغل مادر در گروه گواه ۷۰ درصد مادران خانه دار و ۳۰ درصد شاغل و در گروه آزمایش ۷۵ درصد مادران خانه دار و ۲۵ درصد شاغل می باشند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

جدول ۳-۵ - توزیع آزمودنی ها بر حسب تحصیلات پدر

گروه آزمایش		گروه گواه		تحصیلات پدر
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۱۰	۲	۵	۱	زیردیپلم
۲۰	۴	۲۵	۵	دیپلم
۴۵	۹	۵۰	۱۰	کارشناسی
۲۵	۵	۲۰	۴	کارشناسی ارشد
۱۰۰	۲۰	۱۰۰	۲۰	کل

با توجه به نتایج جدول ۳-۵ مشاهده می شود که در بین پدران گروه آزمایش و گواه، تحصیلات بیشتر پدران دانش آموزان کارشناسی می باشد.

جدول ۳-۶ - توزیع آزمودنی ها بر حسب تحصیلات مادر

گروه آزمایش		گروه گواه		تحصیلات مادر
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۵	۱	۱۰	۲	زیردیپلم
۲۰	۴	۲۰	۴	دیپلم
۵۰	۱۰	۵۰	۱۰	کارشناسی
۲۵	۵	۲۰	۴	کارشناسی ارشد
۱۰۰	۲۰	۱۰۰	۲۰	کل

با توجه به نتایج جدول ۳-۶ مشاهده می شود که در بین مادران دانش آموزان به لحاظ تحصیلات در گروه گواه ۱۰ درصد زیردیپلم، ۲۰ درصد دیپلم، ۵۰ درصد کارشناسی و ۲۰ درصد کارشناسی ارشد بوده و در گروه آزمایش تحصیلات ۵ درصد زیردیپلم، ۲۰ درصد دیپلم، ۵۰ درصد کارشناسی و ۲۵ درصد کارشناسی ارشد می باشد.

۳-۳- ابزارهای پژوهش

پرسش نامه سازگاری اجتماعی کودکان

این پرسش نامه توسط دخانچی (۱۳۷۸) به منظور سنجش سطح سازگاری کودکان ساخته شده است. دارای ۳۷ سوال چهار گزینه ای با گزینه های هیچ وقت، به ندرت، گاهی اوقات و بیشتر اوقات) است که مادران یکی از آن ها را که با وضعیت رفتاری فرزندشان هماهنگی بیشتری دارد، انتخاب می کنند. روش ساخت این پرسش نامه به روش منطقی- محتوایی بوده به این صورت که ابتدا در تعریف سازگاری به توانایی کنار آمدن فرد با خویش، با اعضای خانواده، با همسالان (همکاری با آن ها و قبول مسوولیت در خانه و مدرسه) اشاره شد. سپس در هر کدام از حوزه ها سوالاتی را که منطقی توانایی در آن حوزه خاص را می

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

سنجید، مطرح شدند و سوالات مشابه و ضعیف به کمک اساتید حذف و نهایتاً ۳۷ سوال باقی ماند. این پرسش نامه به این صورت نمره گذاری می شود که به گزینه های هر سوال نمره ای از ۰ تا ۳ با توجه به این که آن سوال خاص، سازگاری را اندازه گیری می کند یا ناسازگاری را، تعلق می گیرد. ملاک تعلق گرفتن نمره به کودک میزان سازگاری است. به عبارت بهتر، در سوالاتی که سازگاری را می سنجند که شماره های آن ها ۱، ۳، ۷، ۱۵، ۱۶، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۳۲، ۳۵، ۳۶ و ۳۷ است. به گزینه های (هیچوقت، به ندرت ۱، گاهی اوقات ۲ و بیشتر اوقات ۳) نمره تعلق می گیرد و برعکس در سایر سوال ها که ناسازگاری را می سنجند به گزینه های (هیچ وقت ۳، به ندرت ۲، گاهی اوقات ۱ و بیشتر اوقات ۱) نمره تعلق می گیرد در نتیجه حداقل و حداکثر نمره کودک در این پرسش نامه از ۰ تا ۱۱۱ خواهد بود. چون ملاک تعلق گرفتن نمره به کودک میزان سازگاری است لذا هر چه کودک نمره بالاتری در این آزمون کسب کند دارای سطح سازگاری بالاتری نیز خواهد بود. روایی و پایایی این پرسش نامه توسط سازنده آن بر روی گروه نمونه ۲۵۳ نفری از پسران ابتدایی محاسبه گردید. پایایی این پرسش نامه را با استفاده از روش دو نیمه کردن معادل ۰/۷۹ گزارش کرده است. از آنجا که از لحاظ نظری و منطقی متغیرهای رشد اجتماعی و سازگاری مفاهیمی نزدیک به هم هستند به منظور برآورد روایی ملاکی همبستگی پیرسون این دو تست محاسبه و معادل ۰/۸۱ گزارش شده است. همچنین در پژوهش حاضر پایایی این پرسش نامه با روش آلفای کرونباخ محاسبه ۰/۸۸ شد.

۲- پرسش نامه‌ی حل مسأله لانگ و کسیدی: این پرسش نامه در سال ۱۹۹۶ توسط لانگ و کسیدی طی دو مرحله ساخته شد و دارای ۲۴ پرسش است که این مقیاس در مجموع شش عامل را مورد سنجش قرار می‌دهد، این عوامل عبارتند از: درماندگی یا بی‌یاوری در حل مسأله، مهارگری حل مسأله، سبک حل مسأله، خلاقانه، اعتماد به نفس در حل مسأله، سبک اجتناب و سبک گرایش. ضرایب آلفای کرونباخ زیر مقیاس های شیوه حل مسأله در مطالعه اول و دوم لانگ و (۰/۶۰ و ۰/۶۰)، کنترل در حل مسأله (۰/۶۶ و ۰/۸۶/کسیدی (۱۹۹۶) به ترتیب برای بی‌یاوری در حل مسأله (۶۶) و (۰/۵۱ و ۰/۵۲)، اجتناب در حل مسأله (۰/۶۶ و ۰/۷۱)، اعتماد به نفس در حل مسأله (۰/۶۶ و ۰/۷۱) در حل مسأله (۵۷) (۰) گزارش شده اند (آهنگی، ۱۳۸۸). پایایی درونی این آزمون توسط محمدی و صاحبی / و ۵۳/گرایش در حل مسأله (۵۶) و روایی محتوایی آن مطلوب گزارش شده است. سفی‌گندمانی، / (۱۳۸۰) با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ برابر با ۰/۶۰ را به دست آوردند. همچنین در پژوهش / و ۶۹/شقایق و کلانتری‌میبدی (۱۳۹۰) نیز در پژوهش خود به ترتیب پایایی ۰/۶۷ حاضر پایایی این پرسش نامه با روش آلفای کرونباخ محاسبه ۰/۷۹ شد.

۳- مقیاس تفکر انتقادی کودکان

این مقیاس توسط ساسو (۲۰۱۳) طراحی شد. مقیاس گرایش به تفکر انتقادی دارای ۱۱ گویه است که دو بعد گرایشی گشودگی انتقادی (سوالات ۱ تا ۷) و شکاکیت تأملی (سوالات ۸ تا ۱۱) را مورد ارزیابی قرار می‌دهد. نمره گذاری این مقیاس در طیف لیکرت پنج گزینه ای از کاملاً مخالفم (۱) تا کاملاً موافقم (۵) درجه بندی میشود. نمرات کسب شده از این ۱۱ گویه به طور خلاصه می‌تواند یک امتیاز گرایشی کلی برای یک فرد با طیفی از ۱۱ تا ۵ امتیاز باشد. امتیاز بین ۱۱ تا ۳۴ گرایش ضعیف، امتیاز بین ۳۵ تا ۴۵ گرایش متوسط و امتیاز بین ۴۵ تا ۵۵ گرایش بالا را نشان میدهد. روش نمره گذاری دیگر بررسی نمرات زیر مقیاس ها می‌باشد. نمره کلی برای خرده مقیاس گشودگی انتقادی از ۷ تا ۳۵ می‌باشد که نمرات بین ۷ تا ۲۱ کم، ۲۲ تا ۲۸ متوسط و ۲۹ تا ۳۵ بالا می‌باشد. خرده مقیاس شکاکیت تأملی با طیف بین ۴ تا ۲۰ و نمرات بین ۴ تا ۱۲ کم، ۱۳ تا ۱۶ متوسط و ۱۷ تا ۲۰ بالا می‌باشد (ساسو، ۲۰۱۳؛ به نقل از رضایی شریف، ۱۳۹۴). پژوهش رضایی شریف (۱۳۹۴) با هدف تحلیل عاملی تأییدی مقیاس گرایش به تفکر انتقادی در دانش آموزان ایرانی صورت پذیرفت. برای این منظور از میان دانش آموزان دختر مقطع ابتدایی شهر اردبیل ۴۰۰ دانش آموز دختر به صورت نمونه گیری در دسترس انتخاب و به مقیاس گرایش به تفکر انتقادی پاسخ دادند. مقیاس گرایش به تفکر انتقادی توسط ساسو (۲۰۱۳) با رویکرد تحلیل عاملی اکتشافی و تأییدی

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

ساخته شده است. نتایج تحلیل داده ها به روش تحلیل عاملی تأییدی نشان داد که مقیاس گرایش به تفکر انتقادی همانند فرم اصلی از دو عامل گشودگی انتقادی و شکاکیت تأملی تشکیل شده است و نتایج حاصل از اعتبارسنجی براساس آلفای کرونباخ نیز ۰/۷۱ بدست آمد که قابل قبول است. همچنین در این مطالعه روایی سازه و پیش بین ابزار نیز مورد تأیید قرار گرفته است. همچنین در پژوهش حاضر پایایی این پرسش نامه با روش آلفای کرونباخ محاسبه ۰/۷۸ شد.

آموزش فلسفه با استفاده از داستان های کهن ایرانی در این پژوهش از برنامه مداخله ای آموزش فلسفه با استفاده از داستان های کهن ایرانی استفاده شد. در این پژوهش محتوای آموزشی جلسه ها با الگوگیری از بسته آموزشی شاه محمدی (۱۳۹۹) و تهیه و داستان ها با توجه به محتوای هر جلسه و داستان های کهن ایرانی رایج در ادبیات کودکان انتخاب می شود و آموزش فلسفه طی ۱۱ جلسه ۴۵ دقیقه ای، هر هفته دو جلسه به گروه آزمایش آموزش داده شد.

جدول ۱ برنامه جلسات مداخله آموزش فلسفه با استفاده از داستان های کهن

جلسه	مهارت ها	قصه	منبع قصه
اول	خوش آمد گویی و معرفی محقق و اعضا، تقسیم بندی دانش آموزان به دو گروه آزمایش و کنترل و اجرای پیش آزمون، آشنا کردن کودکان با برنامه مداخله.	-	-
دوم	پرورش مهارت های تفکر انتقادی	داستان مرد طمع کار	(مثنوی معنوی)
سوم	درک روابط علی و معلولی و درنهایت پرورش مهارت حل مسئله - شنیدن استدلال ها و نظرات دیگران - ایجاد درک متقابل از عملکرد افراد در شرایط مختلف	مورچگان بر کاغذ	(مثنوی معنوی)
چهارم	-شناخت و چپستی - لزوم رعایت ارزش ها در بستر اجتماع - سازگاری و احترام به نظرات دیگران	داستان فریب روباه	(گلستان سعدی)
پنجم	سازگار شدن با عقاید و افکار دیگران - نحوه رفتار کردن با انسان ها چگونه که در شان و جایگاه یک انسان - بی تفاوت نبودن نسبت به مشکلات دیگران -	داستان طوقی و زیرک	(کلیله و دمنه)
ششم	توجه به پیامد تصمیم گیری های مختلف - حل مسائل و مشکلات دیگران - توجه به تاثیر تصمیمات و اعمال انسان ها بر زندگی یکدیگر -	داستان کودک هوشیار	(سندباد نامه)
هفتم	- تقویت سازگاری اجتماعی - استدلال برای برخی رفتارهای اجتماعی	شتر و دراز گوش	(بهارستان جامی)

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

هشتم	استدلال برای توجیه وفاداری انسانها به یکدیگر در نقشهای گوناگون جامعه درک لزوم وجود برخی هنجارهای اجتماعی -	داستان هم نشین بد	(گلستان سعدی)
نهم	اخلاقی های استدلال برای درست ها ونادرست - تشخیص ملاکهای درست - زندگی در جامعه و انسان ها با درک این نکته که سازگاری برای- یکدیگر ضروری است	داستان تصمیم به موقع و درست	(مثنوی معنوی)
دهم	بررسی مفاهیم ذهنی (تمام) بودن یا کامل بودن-	داستان لاک پشت پر حرف	(کلیله و دمنه)
یازدهم	مروری بر مباحث مطرح شده و جمع بندی مطالب، اجرای پس آزمون بعد از مدت یک هفته بعد از آموزش برای هر دو گروه.	-	-

۳-۴- روش اجرای پژوهش

پس از مشخص شدن گروه ها، یعنی گروه آزمایش (۲۰ نفر) و گروه کنترل (۲۰ نفر) و قبل از اعمال مداخله، پرسش نامه سازگاری اجتماعی کودکان، پرسش نامه‌ی حل مسأله و مقیاس تفکر انتقادی کودکان برای پیش آزمون میان هر دو گروه توزیع شد. پس از مرحله پیش آزمون، آموزش گروه آزمایش توسط محقق آغاز گردید. به این صورت که گروه آزمایش تحت ۱۱ جلسه ۴۵ دقیقه ای به صورت ۲ بار در هفته، آموزش فلسفه به کودکان با استفاده از داستان های کهن ایرانی قرار گرفتند. در همه جلسات قصه ها توسط محقق خوانده می شد و کودکان قصه ها را می شنیدند همچنین در هر جلسه یک کاربرگ مربوط به همان جلسه و تکلیفی برای انجام کار در منزل به آزمودنی ها داده می شد. پس از اتمام جلسات از دانش آموزان گروه آزمایش و کنترل، پس آزمون اخذ گردید و نتایج گردآوری شده با رعایت پیش فرض ها مورد تحلیل قرار گرفت.

۳-۵- روش های تجزیه و تحلیل آماری

در این تحقیق، هم از آمار توصیفی و هم از آمار استنباطی استفاده شد. برای پردازش اطلاعات از نرم افزار آماری «SPSS»^۱ استفاده گردید. پردازش داده ها، بین دو مرحله جمع آوری داده ها و تحلیل داده ها جای می گیرد. در آمار توصیفی از جداول فراوانی و درصدی و نمودار و در آمار استنباطی با توجه به مقایسه دو گروه دانش آموزان از تحلیل آزمون لوین، کولموگروف-اسمیرونوف، تحلیل کواریانس استفاده شد.

^۱ statistical Package for the Social Sciences

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

۴-۱-آمار توصیفی

های آزمایش و گواه در مراحل پیش آزمون و پس آزمون جدول ۴-۱ میانگین و انحراف معیار نمرات متغیرهای پژوهش در گروه

متغیر	عضویت گروهی	پیش آزمون		پس آزمون	
		میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار
تفکر نقادانه	گواه	۲۴/۲۰	۲/۲۱	۲۲/۷۰	۲/۱۷
	آزمایش	۲۳	۲/۸۲	۳۵/۴۰	۲/۵۲
حل مسئله	گواه	۱۱/۴۵	۱/۶۰	۱۰/۵۵	۲/۳۵
	آزمایش	۱۱/۱۵	۲/۸۳	۱۷/۴۵	۲/۱۱
سازگاری اجتماعی	گواه	۵۵/۱۰	۵/۲۳	۵۴/۶۵	۶/۹۸
	آزمایش	۵۳/۹۰	۴/۹۸	۷۹/۴۰	۴/۶۹

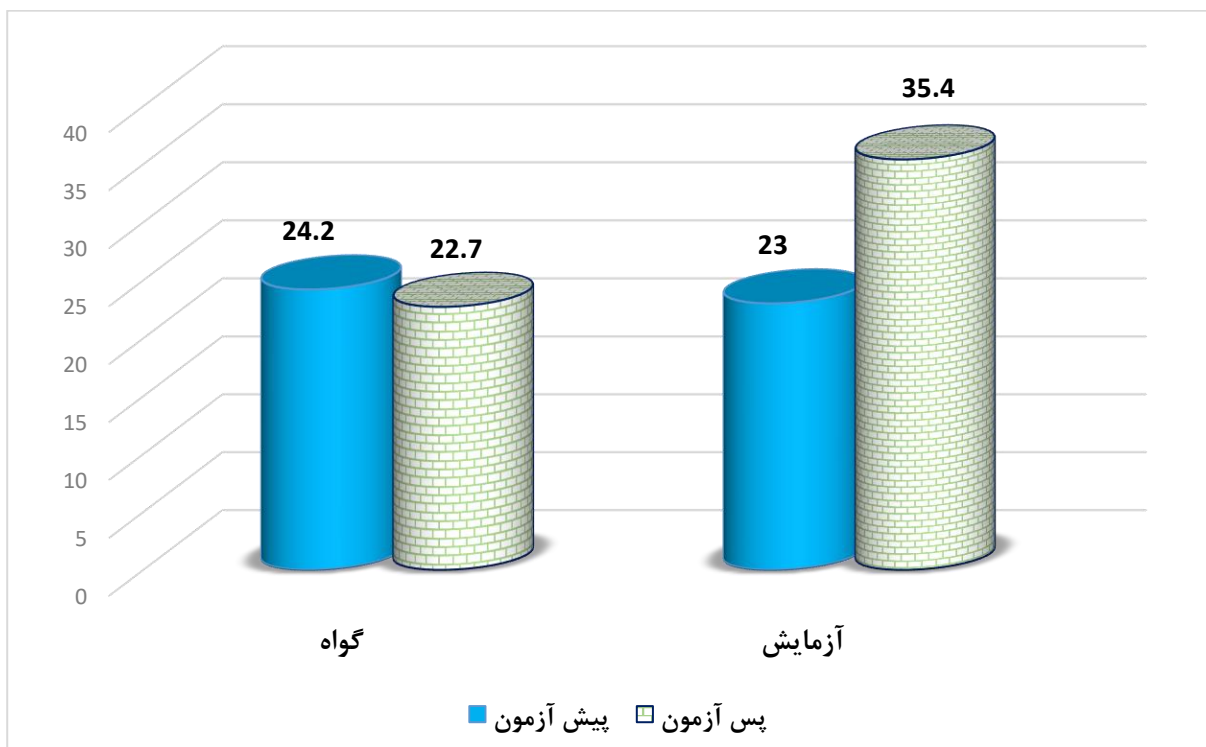
با توجه به نتایج بدست آمده در جدول ۴-۱، مشاهده می‌شود که میانگین نمره تفکر نقادانه در گروه گواه در پیش آزمون برابر ۲۴/۲۰ با انحراف معیار ۲/۲۱ و در پس آزمون برابر ۲۲/۷۰ با انحراف معیار ۲/۱۷ شده است همچنین میانگین نمره تفکر نقادانه در گروه آزمایش در پیش آزمون برابر ۲۳ با انحراف معیار ۲/۸۲ و در پس آزمون برابر ۳۵/۴۰ با انحراف معیار ۲/۵۲ شده است.

میانگین نمره حل مسئله در گروه گواه در پیش آزمون برابر ۱۱/۴۵ با انحراف معیار ۱۰/۵۵ و در پس آزمون برابر ۱۰/۵۵ با انحراف معیار ۲/۳۵ شده است و میانگین نمره حل مسئله در گروه آزمایش در پیش آزمون برابر ۱۱/۱۵ با انحراف معیار ۲/۸۳ و در پس آزمون برابر ۱۷/۴۵ با انحراف معیار ۲/۱۱ شده است.

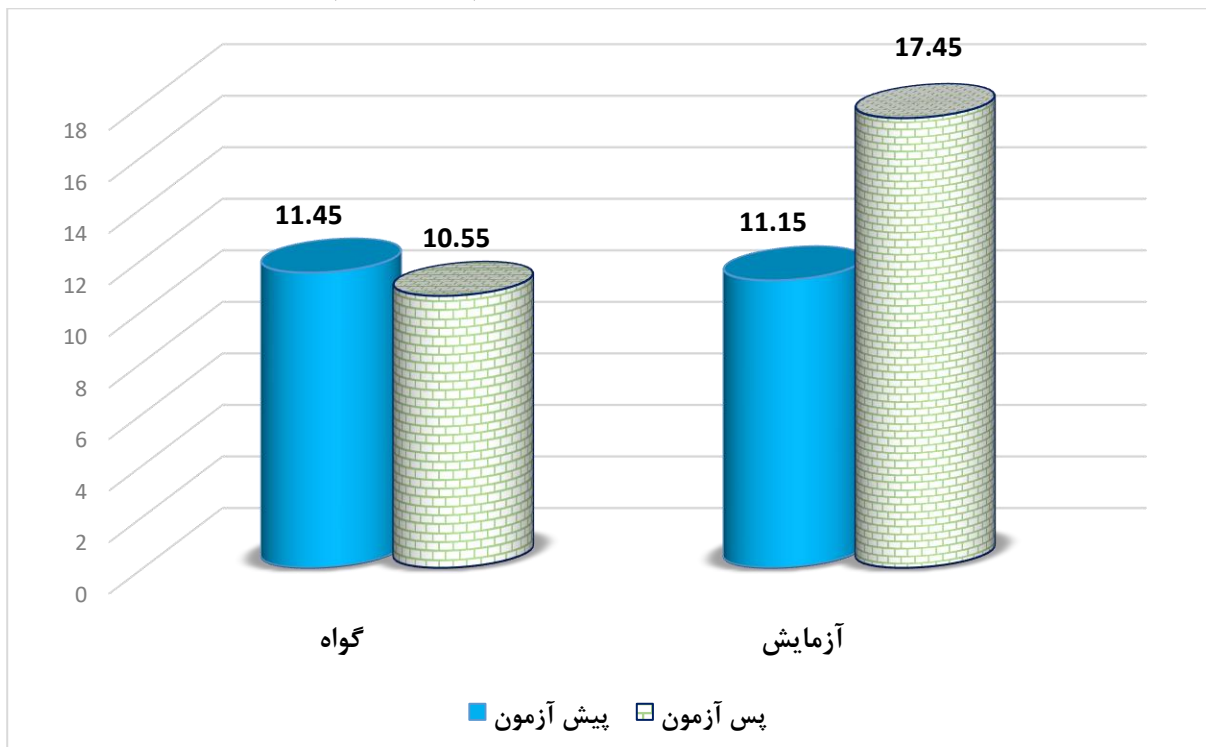
میانگین نمره سازگاری اجتماعی در گروه گواه در پیش آزمون برابر ۵۵/۱۰ با انحراف معیار ۵/۲۳ و در پس آزمون برابر ۵۴/۶۵ با انحراف معیار ۶/۹۸ شده است و میانگین نمره سازگاری اجتماعی در گروه آزمایش در پیش آزمون برابر ۵۳/۹۰ با انحراف معیار ۴/۹۸ و در پس آزمون برابر ۷۹/۴۰ با انحراف معیار ۴/۶۹ شده است.

بنابراین نتایج نشان می‌دهد میانگین نمرات تفکر نقادانه، حل مسئله و سازگاری اجتماعی در گروه آزمایش در پس آزمون نسبت به پیش آزمون تغییر معناداری داشته حال آنکه در گروه گواه تغییر قابل توجهی نداشته است. در ادامه نمودار میانگین مربوط به هر یک از متغیرهای پژوهش در دو گروه در مرحله پیش آزمون و پس آزمون آورده شده است:

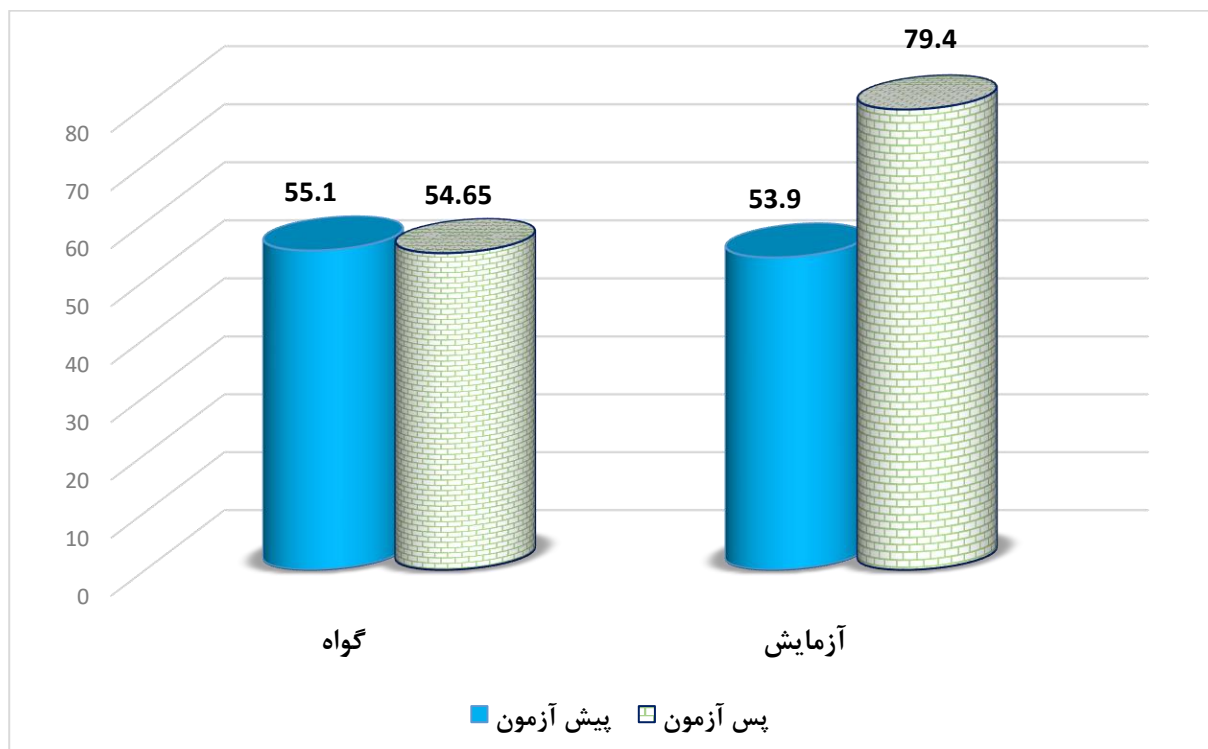

نمودار ۱-۴: میانگین‌های نمرات تفکر نقادانه برای دو گروه آزمایش و گواه در پیش آزمون و پس آزمون

نمودار ۲-۴: میانگین‌های نمرات حل مسئله برای دو گروه آزمایش و گواه در پیش آزمون و پس آزمون

نمودار ۳-۴: میانگین‌های نمرات سازگاری اجتماعی برای دو گروه آزمایش و گواه در پیش آزمون و پس آزمون ۲-۴ یافته‌های استنباطی

بعد از توصیف ویژگی‌های جمعیت‌شناختی در ادامه به تجزیه و تحلیل یافته‌های مربوط به فرضیه‌های پژوهش پرداخته می‌شود که برای فرضیه‌های آزمون از آزمون آنالیز کوواریانس چند متغیری (مانکوا)، استفاده شده است. با توجه به طرح پژوهش حاضر که از نوع پیش آزمون و پس آزمون می‌باشد، برای تحلیل داده‌ها و به منظور کنترل اثر پیش متغیری استفاده شد. در این نوع تحلیل باید شرط‌های زیر رعایت گردد آزمون و پس آزمون از روش تحلیل کوواریانس چند تا بتوان به نتایج منتج شده اطمینان کرد.

۴-۲-۱ خطی بودن

در این پژوهش، پیش آزمون تفکر نقادانه، حل مسئله و سازگاری اجتماعی به عنوان متغیرهای کمکی (کوواریت‌ها) و پس آزمون‌های آنها، به عنوان متغیرهای وابسته تلقی شدند. خطی بودن رابطه هر متغیر وابسته و کوواریت آن مورد آزمون قرار گرفت. میزان ضریب همبستگی یا رابطه بین پیش آزمون و پس آزمون تفکر نقادانه برابر $0/465 = r$ و رابطه بین پیش آزمون و پس آزمون برای سازگاری اجتماعی برابر $0/471 = r$ پس آزمون حل مسئله برابر $0/515 = r$ دست آمده است.

معنی دار هستند). p همچنین سطح معنی داری خطی بودن رابطه در هر سه ضریب همبستگی محاسبه شده در سطح $0/05 <$ با توجه به داده‌های به دست آمده، مفروضه ی خطی بودن برای هر سه متغیر بالا برقرار می‌باشد.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

۴-۲-۲ هم خطی چندگانه

دارند، با شرایطی مواجه هستیم که T هنگامی که متغیرهای کمکی (کوواریت ها) با یکدیگر همبستگی بالایی در حد $0/80 =$ همخطی چندگانه نامیده می شود و در واقع ضرایب همبستگی باید کمتر از $0/80$ باشند. این پدیده ی مهمی است که در آزمون های تحلیل چندمتغیری باید از آن اجتناب کرد (گارسون، ۱، ۲۰۱۲). در پژوهش حاضر، پیش آزمون های متغیرهای تفکر نقادانه، حل مسئله و سازگاری اجتماعی به عنوان متغیرهای کمکی (کوواریت) تلقی شدند.

بین پیش آزمون کوواریت های تفکر نقادانه، حل مسئله و سازگاری اجتماعی همبستگی ضرایب ماتریس ۴-۲ جدول

متغیرها	تفکر نقادانه	حل مسئله	سازگاری اجتماعی
تفکر نقادانه	۱		
حل مسئله	۰/۳۷۸	۱	
سازگاری اجتماعی	۰/۴۲۲	۰/۴۳۶	۱

همبستگی بین پیش آزمون های متغیرهای تفکر نقادانه، حل مسئله و سازگاری اجتماعی در جدول ۴-۲ به دست آمده است. با توجه به همبستگی های بدست آمده، می توان گفت که مفروضه همخطی چندگانه بین متغیرهای کمکی (کوواریت ها)، برای همه متغیرها رعایت شده است، (مقدار ضریب همبستگی محاسبه شده کمتر از $0/8$ می باشد) بنابراین با توجه به رعایت تمامی مفروضه ها امکان انجام تحلیل کواریانس وجود دارد.

۴-۲-۳ بررسی همسانی ماتریس های واریانس-کواریانس

یکی از مفروضه های آزمون تحلیل کواریانس چند متغیری، بررسی همسانی ماتریس های واریانس-کواریانس می باشد که بدین منظور از آزمون باکس استفاده شده است نتایج در جدول ۴-۳ آورده شده است:

جدول ۴-۳- نتایج آزمون باکس در مورد پیش فرض تساوی واریانس-کواریانس نمره های تفکر نقادانه، حل مسئله و سازگاری اجتماعی دو گروه مورد بررسی

F	آماره باکس	سطح معنی داری
۲/۲۸۲	۱۴/۹۸۱	۰/۱۳۳

در مورد P و $Box, M=0/124$ ، $F=14/981$ با توجه به نتایج بدست آمده در جدول ۴-۳ مشاهده می شود که مقدار $2/282 =$ پیش فرض تساوی واریانس-کواریانس نمره های متغیرهای تحقیق دو گروه در جامعه محاسبه شده است. میزان معناداری آزمون باکس در آزمون بالا از $0/05$ بیشتر است لذا نتیجه گرفته می شود که ماتریس واریانس-کواریانس ها همگن می باشد.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

جدول ۴-۴- نتایج آزمون لوین در مورد پیش فرض تساوی واریانس های نمره‌های تفکر نقادانه، حل مسئله و سازگاری اجتماعی دو گروه

ابعاد	F	درجه آزادی اول	درجه آزادی دوم	سطح معنی داری
تفکر نقادانه	۰/۱۰۵	۱	۳۸	۰/۷۴۸
حل مسئله	۱/۳۲۳	۱	۳۸	۰/۲۵۷
سازگاری اجتماعی	۳/۰۴۸	۱	۳۸	۰/۰۸۹

، برای متغیر حل مسئله $P = 0.0748$ و $F_{0.0748}$ با توجه به نتایج جدول ۴-۴ مشاهده می‌شود که برای متغیر تفکر نقادانه $P = 0.105$ محاسبه شده است که در تمام موارد $P = 0.089$ و $F_{0.089}$ و برای متغیر سازگاری اجتماعی $P = 0.048$ و $F_{0.048}$ مقدار سطح معناداری محاسبه شده برای آزمون لوین، بزرگتر از سطح معناداری آزمون (0.05) شده است که نتیجه می‌دهد همگونی واریانس‌ها تأیید می‌شود.

۴-۲-۴ بررسی نرمال بودن داده‌ها

از دیگر مفروضات مهم نرمال بودن داده‌های تحقیق می‌باشد. به منظور بررسی نرمال بودن توزیع داده‌های پژوهش از آزمون کلموگروف - اسمیرنوف استفاده شد. فرض صفر را به این صورت انتخاب می‌شود که داده‌ها نرمال باشند و از آزمون کلموگروف - اسمیرنوف در سطح ۵ درصد استفاده شد که نتایج این تحلیل در جدول ۴-۵ ارائه شده است. همان‌طور که ملاحظه می‌شود برای کلیه متغیرهای تحقیق، سطح معنی‌داری آزمون بالاتر از 0.05 می‌باشد که فرض نرمال کلموگروف - اسمیرنوف در جدول نگاه کنیم. اگر مقدار Z بودن داده‌ها مورد تأیید قرار می‌گیرد. راه دیگر این است که به مقدار آن کوچکتر از $1/96+$ و بزرگتر از $1/96-$ بود، با 95 درصد اطمینان نتیجه می‌گیریم بین فراوانی‌های مشاهده شده و مورد انتظار تفاوتی وجود ندارد؛ به عبارت دیگر توزیع جامعه نرمال است.

جدول ۴-۵- نتایج آزمون کلموگروف - اسمیرنوف در مورد پیش فرض نرمال بودن توزیع نمرات متغیرهای پژوهش

متغیر	گروه گواه		گروه آزمایش	
	آماره	معنی داری	آماره	معنی داری
تفکر نقادانه	۰/۱۹۱	۰/۱۰۰	۰/۱۳۰	۰/۱۷۵
حل مسئله	۰/۱۱۰	۰/۲۰۰	۰/۱۴۳	۰/۲۰۰
سازگاری اجتماعی	۰/۱۷۰	۰/۱۳۵	۰/۱۹۷	۰/۰۸۱

بنابراین مفروضه‌های تحلیل کوواریانس چند متغیری همگی برقرار می‌باشد. بنابراین با توجه به برقراری مفروضه‌های تحلیل . تحلیل کوواریانس چند متغیری (مانکوا) هستیم F کوواریانس چند متغیری، مجاز به استفاده از آزمون آماری

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

۴-۲-۵ بررسی فرضیه‌های پژوهش

فرضیه اصلی:

آموزش فلسفه به کودکان با استفاده از داستان‌های کهن ایرانی بر تفکر نقادانه، حل مسئله و سازگاری اجتماعی دانش آموزان دختر پایه ششم ابتدایی شهرستان لالی تاثیر دارد.

به منظور بررسی فرضیه فوق از تحلیل کواریانس چند متغیری (مانکوا) بر روی میانگین نمرات تفکر نقادانه، حل مسئله و سازگاری اجتماعی گروه‌های آزمایش و گواه با کنترل پیش آزمون استفاده شده است. جدول ۴-۶- نتایج تحلیل کواریانس چند متغیری (مانکوا) بر روی میانگین نمرات پس آزمون تفکر نقادانه، حل مسئله و سازگاری اجتماعی گروه‌های آزمایش و گواه با کنترل پیش آزمون

نام آزمون	مقدار	DF فرضیه	DF خطا	F	سطح معنی داری P(	مجذور اتا	توان آماری
آزمون اثر پیلایی	۰/۹۴۸	۳	۳۳	۲۰۱/۶۴	۰/۰۰۰	۰/۹۴۸	۱
آزمون لامبدای ویلکز	۰/۰۵۲	۳	۳۳	۲۰۱/۶۴	۰/۰۰۰	۰/۹۴۸	۱
آزمون اثر هتلینگ	۱۸/۳۳۱	۳	۳۳	۲۰۱/۶۴	۰/۰۰۰	۰/۹۴۸	۱
آزمون بزرگترین ریشه روی	۱۸/۳۳۱	۳	۳۳	۲۰۱/۶۴	۰/۰۰۰	۰/۹۴۸	۱

با توجه به نتایج جداول ۴-۶، مشاهده می شود که سطح معناداری مربوط به هر یک از آزمون‌های، اثر پیلایی، لامبدای ویلکز، اثر هتلینگ و آزمون بزرگترین ریشه روی برای تحلیل کواریانس چند متغیری (مانکوا) بر روی میانگین نمرات پس آزمون تفکر نقادانه، حل مسئله و سازگاری اجتماعی در بین دانش آموزان گروه‌های آزمایش و گواه با کنترل پیش آزمون کمتر از ۰/۰۵ شده است. بنابراین می توان نتیجه گرفت که بین میانگین نمرات پس آزمون تفکر نقادانه، حل مسئله و سازگاری اجتماعی گروه‌های آزمایش و گواه اختلاف معناداری وجود دارد. بنابراین نتیجه گرفته می شود که تحلیل کواریانس چندمتغیری به طور کلی معنادار است و نتایج تحلیل نشان می دهد آموزش فلسفه به کودکان با استفاده از داستان‌های کهن ایرانی بر تفکر نقادانه، حل مسئله و سازگاری اجتماعی دانش آموزان دختر پایه ششم ابتدایی شهرستان لالی تاثیر دارد.

در ادامه به کمک تحلیل کواریانس چند متغیری در متن مانکوا بر روی میانگین پس آزمون نمرات متغیرهای تفکر نقادانه، حل مسئله و سازگاری اجتماعی در بین دانش آموزان گروه‌های آزمایش اول و گواه با کنترل پیش آزمون پرداخته و فرضیه‌های تحقیق را مورد بررسی قرار می گیرد:

۱- آموزش فلسفه به کودکان با استفاده از داستان های کهن ایرانی بر تفکر نقادانه دانش آموزان دختر پایه ششم ابتدایی شهرستان لالی تاثیر دارد.

جدول ۴-۷ - نتایج تحلیل کواریانس یک طرفه در متن مانکوا بر روی میانگین پس آزمون نمرات تفکر نقادانه گروه های آزمایش و گواه با کنترل پیش آزمون

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معنی داری P	مجذور اتا	توان آماری
پیش آزمون	۱۴۴/۰۷	۱	۱۴۴/۰۷	۲۴/۵۵۷	۰/۰۰۰	۰/۴۱۲	۱
گروه	۱۵۱۲/۹۳	۱	۱۵۱۲/۹۳	۲۵۷/۸۶	۰/۰۰۰	۰/۸۸۰	۱
خطا	۲۰۵/۳۴	۳۵	۵/۸۶۷				

نتایج بدست آمده در جدول ۴-۷ نتایج تحلیل کواریانس چند متغیری را برای بررسی تفاوت میانگین پس آزمون نمرات تفکر نقادانه در بین افراد گروه های آزمایش و گواه با کنترل پیش آزمون را نشان می دهد. با توجه به نتایج محاسبه شده، سطح معناداری آزمون برای تفاوت نمره تفکر نقادانه برای پس آزمون و پیش آزمون در دو گروه گواه و آزمایش کمتر از ۰/۰۵ شده (بنابراین فرضیه فوق تأیید شده و آموزش فلسفه به کودکان با استفاده از داستان های کهن ایرانی بر تفکر $P < ۰,۰۵$ است) نقادانه دانش آموزان دختر پایه ششم ابتدایی شهرستان لالی تاثیر دارد

۲- آموزش فلسفه به کودکان با استفاده از داستان های کهن ایرانی بر حل مسئله دانش آموزان دختر پایه ششم ابتدایی شهرستان لالی تاثیر دارد.

جدول ۴-۸ - نتایج تحلیل کواریانس یک طرفه در متن مانکوا بر روی میانگین پس آزمون نمرات حل مسئله گروه های آزمایش و گواه با کنترل پیش آزمون

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معنی داری P	مجذور اتا	توان آماری
پیش آزمون	۲۷/۴۴۶	۱	۲۷/۴۴۶	۵/۳۸۴	۰/۰۲۶	۰/۱۳۳	۱
گروه	۴۵۷/۷۲	۱	۴۵۷/۷۲	۸۹/۷۹	۰/۰۰۰	۰/۷۲۰	۱
خطا	۱۷۸/۴۰	۳۵	۵/۰۹۷				

نتایج بدست آمده در جدول ۴-۸ نتایج تحلیل کواریانس چند متغیری را برای بررسی تفاوت میانگین پس آزمون نمرات حل مسئله در بین افراد گروه های آزمایش و گواه با کنترل پیش آزمون را نشان می دهد. با توجه به نتایج محاسبه شده، سطح معناداری آزمون برای تفاوت نمره حل مسئله برای پس آزمون و پیش آزمون در دو گروه گواه و آزمایش کمتر از ۰/۰۵ شده (بنابراین فرضیه فوق تأیید شده و آموزش فلسفه به کودکان با استفاده از داستان های کهن ایرانی بر حل مسئله دانش آموزان دختر پایه ششم ابتدایی شهرستان لالی تاثیر دارد).

۳- آموزش فلسفه به کودکان با استفاده از داستان های کهن ایرانی بر سازگاری اجتماعی دانش آموزان دختر پایه ششم ابتدایی شهرستان لالی تاثیر دارد

جدول ۴-۹ - نتایج تحلیل کواریانس یک طرفه در متن مانکوا بر روی میانگین پس آزمون نمرات سازگاری اجتماعی گروه های آزمایش و گواه با کنترل پیش آزمون

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معنی داری P	مجذور اتا	توان آماری
پیش آزمون	۹۲۴/۶۸	۱	۹۲۴/۶۸	۲۵/۸۶۲	۰/۰۰۰	۰/۴۲۵	۱
گروه	۵۹۱۴/۶۵	۱	۵۹۱۴/۶۵	۱۶۵/۴۲	۰/۰۰۰	۰/۸۲۵	۱
خطا	۱۲۵۱/۳۸	۳۵	۳۵/۷۵۴				

نتایج بدست آمده در جدول ۴-۹ نتایج تحلیل کواریانس چند متغیری را برای بررسی تفاوت میانگین پس آزمون نمرات سازگاری اجتماعی در بین افراد گروه های آزمایش و گواه با کنترل پیش آزمون را نشان می دهد. با توجه به نتایج محاسبه شده، سطح معناداری آزمون برای تفاوت نمره سازگاری اجتماعی برای پس آزمون و پیش آزمون در دو گروه گواه و آزمایش کمتر از $P < 0.05$ شده است (بنابراین فرضیه فوق تأیید شده و می توان نتیجه گرفت آموزش فلسفه به کودکان با استفاده از $P < 0.05$ شده است) داستان های کهن ایرانی بر سازگاری اجتماعی دانش آموزان دختر پایه ششم ابتدایی شهرستان لالی تأثیر دارد.

۵-۱- تبیین یافته های پژوهش

هدف اصلی این پژوهش بررسی اثربخشی آموزش فلسفه به کودکان با استفاده از داستان های کهن ایرانی بر تفکر نقادانه، حل مسئله و سازگاری اجتماعی دانش آموزان دختر پایه ششم ابتدایی شهرستان لالی بود.

۱- آموزش فلسفه به کودکان با استفاده از داستان های کهن ایرانی بر تفکر نقادانه دانش آموزان دختر پایه ششم ابتدایی شهرستان لالی تأثیر دارد.

نتایج بدست آمده در جدول ۴-۷ نتایج تحلیل کواریانس چند متغیری را برای بررسی تفاوت میانگین پس آزمون نمرات تفکر نقادانه در بین افراد گروه های آزمایش و گواه با کنترل پیش آزمون را نشان می دهد. با توجه به نتایج محاسبه شده، سطح معناداری آزمون برای تفاوت نمره تفکر نقادانه برای پس آزمون و پیش آزمون در دو گروه گواه و آزمایش کمتر از $P < 0.05$ شده بنابراین فرضیه فوق تأیید شده و آموزش فلسفه به کودکان با استفاده از داستان های کهن ایرانی بر تفکر نقادانه دانش آموزان دختر پایه ششم ابتدایی شهرستان لالی تأثیر دارد.

نتایج این فرضیه نیز نشان داد که آموزش فلسفه به کودکان با استفاده از داستان های کهن ایرانی بر تفکر نقادانه دانش آموزان تأثیر معناداری دارد. این پژوهش با نتایج پژوهش های امیریان و نوران (۱۴۰۱)؛ خورشیدآبادی (۱۴۰۰)؛ ماحوزی و فرشبندی (۱۳۹۹)؛ دره زرشکی و همکاران (۱۳۹۹)؛ عبدالله پورینه و همکاران (۱۳۹۹)؛ خادم صادق و فریدونی (۱۳۹۸)؛ زولکیفلی و همکاران (۲۰۲۲)؛ موریس (۲۰۲۱)؛ ورلی (۲۰۲۱)؛ مونتس و ماری (۲۰۱۷) همخوان بود. (۲۰۲۲)؛ دانیل

در تبیین این نتیجه، ذکر چند نکته حائز اهمیت است. ابتدا این که از آنجا که دانش نمی تواند از علایق، ارزش ها و هنجارهای بشری جدا شود و این جزء پیش فرض های تفکر انتقادی است، آن، عملی اجتماعی است. دانش آموزان دارای تفکر به واسطه گری دانش موجود، به تعاملی فعال با دیگران و همچنین با جهان می پردازند و بر مبنای تجارب زیسته خود، حقایق را می سازند یا آن ها را برای خود معنی دار می کنند. این نوع تفکر ارتباط نزدیکی با ارزش های اجتماعی دارد. یکی از نتایج تفکر انتقادی از دیدگاه ژيرو (۲۰۱۵)، گذر از مرزها است که به معنای دید انتقادی به هر نوع مفاهیم شناختی - اجتماعی است که سازنده طبقات و قشریندی اجتماعی هستند (ژيرو، ۲۰۱۵)؛ به نقل از خورشیدآبادی، (۱۴۰۰). از طرف دیگر، برنامه آموزش

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

فلسفه برای کودکان با استفاده از داستان های کهن ایرانی، الگوی مناسبی را برای پرورش توان پرسش گری و نزدیکی با ارزش های اساسی اجتماعی که هر دو از مولفه های پژوهشگری هستند، ارائه می دهد چون در این فرایند از داستان ها برای القاء پیام و مهارت به دانش آموزان استفاده می شود، بر این اساس، اگر بتوان دانش آموزان را تشویق کرد تا با فرایند ذهنی شخصیت های داستان ارتباط برقرار کنند و به دنبال پاسخی برای ابهامات و نکات شگفت انگیز داستان باشند، آن ها هم شیوه پرسش و پاسخ را در پیش می گیرند و هم برای آن ارزش قائل می شوند. این برنامه، به دانش آموزان نمی گوید به چه چیزی فکر کنند و در عین حال، ابزار عقلی، اجتماعی و عاطفی را در اختیار آن ها قرار می دهد که برای تفکری خردمندانه و مستدل لازم است و به وسیله کاوشگری جمعی در کلاس، آن ها را ترغیب می کند تا با تعهد و شجاعت آنگونه که خود می خواهند رفتار کنند (فرهادیپور، ۱۳۹۹).

دانش آموزانی که تحت آموزش بر مبنای فلسفه قرار می گیرند، دارای تفکر انتقادی هستند و ویژگی هایی مانند کنجکاوی اندیشمندانه عینیت گرایی، گستردگی فکر (ذهن باز)، انعطاف پذیری، شک گرایی معقول، صداقت خردمندانه، روشمند بودن، ایستادگی پافشاری و استقامت، مصمم بودن، احترام قائل شدن به سایر دیدگاه ها را می توان در آنان یافت (رحمانپور، ۱۳۹۹). در فرایند تفکر انتقادی، این ویژگی ها به صورت در هم تنیده عمل می کنند تا دانش آموز بتواند بر اساس موقعیت خود تصمیم مستدلی بگیرد. انیس (۲۰۱۷) معتقد است که در فرایند تفکر انتقادی فرد موقعیت را به وضوح ترسیم می کند و همه ابعاد آن را مورد بررسی قرار می دهد؛ بر شواهد و نتایج تمرکز دارد؛ موقعیت ها را به صورت کل درک می کند؛ جایگزین های مختلف را در نظر می گیرد و بدون اینکه به دام شک بیفتد، با احتیاط تصمیم متناسب با موقعیت را می گیرد. تفکر انتقادی در واقع، همان تفکر خلاق است و متفکر انتقادی با بهره گیری از تفکر خلاق می تواند به طور موقت از موضع خود خارج شده و جایگزین های مختلف را به درستی مورد بررسی قرار دهد. زولکیفلی (۲۰۲۲) بیان کرد که فلسفه برای کودکان در ابعاد مختلف زندگی تأثیر دارد، آن ها ادعا کردند که آموزش فلسفه به بهبود تفکر انتقادی دانش آموزان کمک کرده است. کاربرد آموزش فلسفه به دانش آموزان اجازه می دهد تا در مورد عواقب عمل یا فرضی که در بحث خود انجام داده اند، فکر کنند یا تأمل کنند. همزمان، با ارائه یک استراتژی جدید در کلاس و انرژی و اشتیاق تازه، پیشرفت شغلی را برای معلمان فراهم می کند.

۲- آموزش فلسفه به کودکان با استفاده از داستان های کهن ایرانی بر حل مسئله دانش آموزان دختر پایه ششم ابتدایی شهرستان لالی تأثیر دارد.

نتایج بدست آمده در جدول ۴-۸ نتایج تحلیل کوواریانس چند متغیری را برای بررسی تفاوت میانگین پس آزمون نمرات حل مسئله در بین افراد گروه های آزمایش و گواه با کنترل پیش آزمون را نشان می دهد. با توجه به نتایج محاسبه شده، سطح معناداری آزمون برای تفاوت نمره حل مسئله برای پس آزمون و پیش آزمون در دو گروه گواه و آزمایش کمتر از ۰/۰۵ شده است. بنابراین فرضیه فوق تأیید شده و آموزش فلسفه به کودکان با استفاده از داستان های کهن ایرانی بر حل مسئله دانش آموزان دختر پایه ششم ابتدایی شهرستان لالی تأثیر دارد.

نتایج این فرضیه نیز نشان داد که آموزش فلسفه به کودکان با استفاده از داستان های کهن ایرانی بر حل مسئله دانش آموزان تأثیر معناداری دارد. این پژوهش با نتایج پژوهش های عطوفتی (۱۴۰۱)؛ کلانتری و همکاران (۱۳۹۹)؛ جلیلیان (۱۳۹۸)؛ رزینتسکایا (۲۰۱۸)؛ دوه (۲۰۱۸)؛ مونتس و ماری (۲۰۱۷)؛ تاپینگ و تریکی (۲۰۱۷) همخوان بود.

آموزش فلسفه برای کودکان فی نفسه راهبردها و اعمالی را فراهم می کند که از آن طریق می توانند به خودشان، تجاربشان با دیگران پیوند بخورند. به هر تقدیر بدست آوردن مهارت حل مسئله، مستلزم برخورداری از قابلیت ها، به ویژه شامل آن هایی می شود که فرصت تحلیل و ایجاد دانش و ارزش ها و شراکت آن با دیگران را می دهد (عطوفتی، ۱۴۰۱). آموزش فلسفه به

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

کودکان با کمک به دانش آموزان موجب پیشرفت آن در زمینه‌هایی همچون خواندن، تفکر خلاق و انتقادی، عزت نفس، اعتماد و استقامت و ارتقاء روابط بین شخصی مخصوصاً گوش دادن به نقطه نظرات دیگران می‌شود. همچنین این امر به صورت مستقیم توانایی‌های حل مسئله فراگیران را در سطح بالاتری نسبت به سایرین قرار می‌دهد. توانمندی حل مسئله به شناخت و بکارگرفتن صحیح روش های حل مسئله بازمی‌گردد.

به گفته جلیلیان (۱۳۹۸) این برنامه می‌تواند در بهبود مهارت های شناختی و اجتماعی دانش آموزان موثر واقع شود، همانگونه که سازندگان آن نیز معتقدند که هدف این برنامه این است که کودکان، انسان هایی متفکتر، انعطاف پذیرتر، با ملاحظه تر و منطقی تر می‌شوند. با استفاده از برنامه‌های آموزش فلسفه به کودکان می‌توان داور و تشخیص را به کودکان یاد داده و آن ها را قادر ساخت خودشان برای خودشان فکر کنند و برای خودشان تصمیم بگیرند. امری که به صورت مستقیم توانایی حل مسئله در آن ها را ارتقاء می‌بخشد.

همچنین می‌توان گفت، یکی از برنامه‌های آموزش پژوهش- محور، برنامه آموزش فلسفه به روش قصه گویی به کودکان است که اکنون در بیشتر کشورهای جهان به طور رسمی و غیر رسمی اجرا می‌شود. برنامه آموزش فلسفه با روش قصه گویی به کودکان با اهداف پرورش تعقل، خلاقیت، پرورش تکاملی، مفهوم یابی از تجربه و پرورش درک اخلاقی بنیان گذاری شده است و به دنبال جریانی است که پرسیدن را به کودکان آموزش می‌دهد و با نشان دادن پایان نیافتگی علم و با ایجاد روحیه کند و کاو و پژوهش در تمام زمینه‌های معرفتی علوم انسانی، آن را احیا کرده، کودکان را وادار به پژوهش می‌کند و از کودکی حل قانیدی، (۱۳۹۹). (مسأله و پژوهش علمی را به آنها می‌آموزد

آموزش فلسفه از طریق قصه گویی بر اساس داستان های کهن ایرانی برای کودکان به دلیل جذابیت موضوع و ملموس بودن محتوای آن باعث یادگیری عمیق تری در کودکان شده و انگیزه لازم را به آن ها می‌دهد تا مطالبی را که آموخته اند را به کار گیرند. فضای آموزشی با کمک قصه محیطی امن و خوشایندی ایجاد می‌کند و احتمال مشارکت و رفتارهای مناسب جمعی را در بین همسالان افزایش می‌دهد. کودکان در سنین اولیه کودکی از طریق شنیدن قصه همانندسازی کرده و تعاملات اجتماعی را به شیوه سرگرم کننده ای فرا می‌گیرند که در نهایت سبب ارتباط مثبت با دیگران و خود مدیریتی در آن ها می‌شود (رفاقت خواجه، ۱۴۰۰).

هدف برنامه آموزش فلسفه به کودکان این است که آنان به انسان هایی متفکتر، انعطاف پذیرتر، با ملاحظه تر و منطقی تر تبدیل شوند. فراگیری بسیاری از این مهارت ها و نیز ایجاد تمایل برای استفاده از این مهارت ها از طریق زبان و با ایجاد یک اجتماع پژوهشی یعنی جایی که کودکان به عنوان اقدامی مشارکتی به تبادل نظر با یکدیگر می‌پردازند، به بهترین شکل ممکن امکان پذیر است (بابازاده، ۱۳۹۹).

۳- آموزش فلسفه به کودکان با استفاده از داستان های کهن ایرانی بر سازگاری اجتماعی دانش آموزان دختر پایه ششم ابتدایی شهرستان لالی تاثیر دارد.

نتایج بدست آمده در جدول ۴-۹ نتایج تحلیل کوواریانس چند متغیری را برای بررسی تفاوت میانگین پس آزمون نمرات سازگاری اجتماعی در بین افراد گروه‌های آزمایش و گواه با کنترل پیش‌آزمون را نشان می‌دهد. با توجه به نتایج محاسبه شده، سطح معناداری آزمون برای تفاوت نمره سازگاری اجتماعی برای پس آزمون و پیش آزمون در دو گروه گواه و آزمایش کمتر از ۰/۰۵ شده است. بنابراین فرضیه فوق تأیید شده و می‌توان نتیجه گرفت آموزش فلسفه به کودکان با استفاده از داستان های کهن ایرانی بر سازگاری اجتماعی دانش آموزان دختر پایه ششم ابتدایی شهرستان لالی تاثیر دارد.

نتایج این فرضیه نیز نشان داد که آموزش فلسفه به کودکان با استفاده از داستان های کهن ایرانی بر سازگاری اجتماعی دانش آموزان تأثیر معناداری دارد. این پژوهش با نتایج پژوهش‌های شفيعی و امینی (۱۴۰۰)؛ شهابی (۱۳۹۹)؛ عبدالقادر واحدی و

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

قره داغی (۱۳۹۹)؛ محمدی زاد و همکاران (۱۳۹۷)؛ قبادیان (۱۳۹۷)؛ حسینی و همکاران (۱۳۹۶)؛ داونزا (۲۰۲۰)؛ گورارد و همکاران (۲۰۱۸) همخوان بود.

در تبیین این یافته می توان گفت، سازگاری اجتماعی جریانی است که در آن روابط افراد و گروه‌های مختلف طوری تنظیم برقرار شده که رضایت آن‌ها تعیین شده است. تقریباً و رشد تمایل موافق خود نوعی سازگاری اجتماعی است. نکته مهم در سازگاری این است که مربی نباید انتظار داشته باشد که فرد حالت پذیرندگی و انفعالی به خود بگیرد و خود را تسلیم محیط موقعیت کند در این صورت خصوصیات فردی شخص موجب حد می‌گردد و حالت استقلال وی از میان می‌رود (شهبایی، ۱۳۹۹). آموزش فلسفه، روشی است که به یادگیرندگان کمک می‌کند تا بتوانند با همکاری و تعامل قابلیت‌های شناختی و اجتماعی خود را تقویت کنند. آن‌ها با همکاری با کسانی که شخصیت متفاوت و متنوع دارند می‌آموزند که چگونه با مسائل و تعارض‌های اجتماعی روبرو شود و با بهره گرفتن از دیدگاه‌های یکدیگر به شفاف‌سازی و حل مسائل بپردازد. آن‌ها در محیطی دوستانه و مشارکتی اطلاعات لازم را جمع‌آوری و سازماندهی می‌کنند، سپس با تجزیه و تحلیل داده‌ها مواضع خود را در برابر آن مسئله یا تعارض بیان می‌دارند که در نهایت با بهره گرفتن از اندیشه‌های دیگران به استحکام یا اصلاح و بازسازی مواضع خود می‌پردازند. به عبارت دیگر در الگوی حلقه کندوکاو، هدایت یادگیرندگان به سمت تعریف مسائل، بررسی دیدگاه‌های مختلف درباره شناسایی آن‌ها و مطالعه جمعی به منظور دستیابی به اطلاعات، اندیشه‌ها و مهارت‌هاست به گونه‌ای که به طور همزمان قابلیت‌های اجتماعی آنان نیز تقویت می‌شود (قبادیان، ۱۳۹۷).

همچنین در تبیینی دیگر می‌توان گفت که آموزش فلسفه برای کودکان به شیوه داستان‌گویی و از طریق فراهم کردن محیطی برای مشارکت و تعامل اجتماعی موجب پرورش و بهبود مهارت‌های اجتماعی می‌گردد؛ زیرا دانش‌آموزان به طور مستقیم با اندیشه‌ها، رفتارها و محیط اجتماعی که توسط همسالان ایجاد شده، سازگاری اجتماعی خود را افزایش می‌دهند (شفیعی و امینی، ۱۴۰۰).

از طرفی قصه و داستان این امکان را ایجاد می‌کنند که کودکان راحت‌تر اطلاعات را پردازش کرده و یادآوری آن برای کودکان با سهولت بیشتری انجام می‌گیرد. قصه‌ها قدرتمندترین ابزار در خصوص کودکان هستند و روند آموزش را برای آن‌ها تسهیل می‌کنند و نیز این طرح آموزشی در بین گروه همسالان تطبیق‌یافتگی و سازگاری آن‌ها را با محیط و دیگران فراهم می‌آورد. به جهت جذابیت این روش افراد درگیر قصه‌ها شده و انگیزه‌ای در آن‌ها شکل می‌گیرد که همگام با داستان و محیط پیش بروند. قصه‌ها علاوه بر برجسته ساختن هیجان‌ات، منعکس‌کننده تجارب لذت بخش و احساسی برای کودکان هستند و همچنین دیدگاه و جهت‌گیری در مقابل مسائل و شیوه تفکر را به سمت رفتار مناسب و سازگار هدایت می‌کند. قصه‌های این بستر را فراهم می‌کنند تا کودکان با افکار ناکارآمد چالش‌کنند و در آخر بهترین گزینه را برگزینند؛ از آن جهت که قصه بخش مهمی از روند زندگی آن‌ها است تاثیرگذاری و تعمیم‌دهی بیشتری در آن‌ها به وجود می‌آورد. این برنامه یک خودآگاهی در جهت شناخت احساسات و هیجان‌ات در کودکان ایجاد می‌کند و با مفاهیمی که مربوط به تطبیق‌یافتگی و سازگاری اجتماعی است پیامدهای موثر و سازنده‌ای در افراد شکل می‌دهد. در طی شنیدن داستان کودکان با دیدگاه و نظرات متعددی مواجه می‌شوند و انعطاف‌پذیری و هم‌جهت شدن با گروه در آن‌ها افزایش یافته و احساس خودمحموری در آن‌ها کم‌رنگ می‌شود؛ و نیز لذت بردن از نقش‌های اجتماعی در آن‌ها گسترش می‌یابد (اصغری و همکاران، ۱۳۹۷).

۴- آموزش فلسفه به کودکان با استفاده از داستان‌های کهن ایرانی بر تفکر نقادانه، حل مسئله و سازگاری اجتماعی دانش‌آموزان دختر پایه ششم ابتدایی شهرستان لالی تاثیر دارد.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

با توجه به نتایج جداول ۴-۶، مشاهده می شود که سطح معناداری مربوط به هر یک از آزمون‌های، اثر پیلایی، لامبدای ویلکز، اثر هتلینگ و آزمون بزرگترین ریشه روی برای تحلیل کواریانس چند متغیری (مانکوا) بر روی میانگین نمرات پس آزمون تفکر نقادانه، حل مسئله و سازگاری اجتماعی در بین دانش آموزان گروه‌های آزمایش و گواه با کنترل پیش آزمون کمتر از ۰/۰۵ شده است؛ بنابراین می توان نتیجه گرفت که بین میانگین نمرات پس آزمون تفکر نقادانه، حل مسئله و سازگاری اجتماعی گروه‌های آزمایش و گواه اختلاف معناداری وجود دارد. بنابراین نتیجه گرفته می شود که تحلیل کوواریانس چندمتغیری به طور کلی معنادار است و نتایج تحلیل نشان می دهد آموزش فلسفه به کودکان با استفاده از داستان‌های کهن ایرانی بر تفکر نقادانه، حل مسئله و سازگاری اجتماعی دانش آموزان دختر پایه ششم ابتدایی شهرستان لالی تاثیر دارد.

در تبیین این نتایج می توان گفت، آموزش فلسفه به کودکان با استفاده از داستان ها به کودکان سبب می شود تا به صورت مستقل اهدافی که مدنظر خودشان است را انتخاب نموده و هویت ویژه ای کسب نمایند. امروزه آموزش از جایگاه ویژه ای برخوردار است به نحوی که می توان گفت اکثر افراد در معرض آموزش، چه به صورت مستقیم و چه غیرمستقیم قرار دارند؛ اما آن چه شایان توجه است محیط های آموزشی که مورد توافق اکثریت است، بهتر می توانند نیاز افراد را از آموزش بی نیاز سازند. یکی از این محیط ها مدرسه می باشد که کودکان در فصول آموزش، بیشترین زمان خود را در کنار همسالان سپری می کنند. مدرسه نقش به سزایی در شکل گیری فرآیندهای شناختی، رفتاری و اجتماعی ایفا می کند. به نظر می رسد اگر جامعه بخواهد پیشرفت کند بایستی همسو با پیشرفت تکنولوژی از روش های نوین آموزشی نیز استفاده نمود. یکی از روش های نوین آموزشی که در سال های اخیر مورد استقبال دست اندرکاران تعلیم و تربیت قرار گرفته، روش آموزش فلسفه به کودکان است. آموزش فلسفه برای کودکان و نوجوانان در دوره ابتدایی ضروری است. فلسفه برای کودکان و نوجوانان در واقع شیوه ای از آموزش است که با در نظر گرفتن مؤلفه ها و موازین پارادایم جدید آموزش و پرورش طراحی شده است. بدیهی است که با تغییر پارادایم آموزش و پرورش، عناصر و ابزارهای اصلی آن نیز تغییر می کند. برنامه ی فلسفه برای کودکان هم به عنوان آخرین دستاورد پارادایم تأملی شامل چند عنصر جدید یا تغییر یافته است که عبارت اند از: حلقه ی کند و کاو، کتاب های درسی، داستانی و معلمان تغییر نقش داده (عطوفتی، ۱۴۰۱).

در نهایت آموزش فلسفه با داستان های کهن ایرانی به دانش آموزان در این پژوهش باعث شد تا آن ها ناهماهنگی موجود در بحث را شناسایی کرده و با تشخیص هماهنگی بین دو جمله نتیجه گیری منطقی می کردند، روحیه انتقادی و انتقاد پذیری، در آن ها به وجود آمده تا بتوانند خود و دیگران را داوری، نقد و ارزیابی کنند و در نهایت با اتخاذ تصمیم ها یا انتخاب های بهتر در انتقاد از خود به سوی خود اصلاحی بروند؛ بنابراین طبق نتایج این فرضیه، این مطالعه نشان می دهد اجرای برنامه فلسفه با استفاده از داستان های کهن ایرانی برای کودکان تأثیرات چشمگیری در رشد تفکر انتقادی، حل مسئله، سازگاری اجتماعی کودکان دارد. با توجه به نتایج به دست آمده از این پژوهش و نیز تأثیرات مثبت برنامه فلسفه برای دانش آموزان بر تفکر انتقادی، حل مسئله، سازگاری اجتماعی، به نظر می رسد این برنامه می تواند بر اصلاح ساختار نظام آموزشی که هدف آن پرورش افراد، سازگار پرسشگر و دارای تفکر نقادانه است، تأثیر مثبت داشته باشد.

۵-۲- محدودیت های پژوهش

۱- کمبود پژوهش های انجام شده در زمینه آموزش فلسفه به کودکان بر اساس قصه های کهن ایرانی از محدودیت های پژوهش بود.

۲- با توجه به محدودیت زمانی، اجرای دوره ی پیگیری جهت ارزیابی تداوم اثربخشی آموزش فلسفه میسر نشد.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

۳- تعمیم نتایج این مطالعه در میان تمام کودکان و نوجوانان، دارای محدودیت است زیرا از حیث اطلاق نتایج، پژوهش حاضر به یک گروه سنی خاص (دانش آموزان پایه ششم) محدود است. برای سایر رده های سنی نیاز است تا به صورت جداگانه آزمون گردد.

۳-۵- پیشنهادهای پژوهش

در این قسمت پیشنهادهای پژوهش در دو بخش پیشنهادهای نظری و پیشنهادهای کاربردی ارائه می شوند:

الف. پیشنهادهای نظری

- ۱- پیشنهاد می گردد پژوهش مورد نظر بر روی نمونه بزرگتری مورد بررسی قرار گیرد تا اعتبار این شیوه موثق تر بررسی شود.
- ۲- پیشنهاد می شود در آینده مطالعات مشابهی بر گروه های سنی متفاوت و مقاطع تحصیلی دیگر انجام شود.
- ۳- اجرای تحقیق مشابه در خصوص اثر بخشی متغیر فلسفه برای کودکان و ابعاد مختلف مسائل دانش آموزان.
- ۴- در پژوهش حاضر تاثیر آموزش فلسفه برای کودکان بر تفکر انتقادی، حل مسئله و سازگاری اجتماعی، بررسی شد برای مطالعات آتی می توان متغیرهای وابسته دیگری نظیر اشتیاق تحصیلی، خلاقیت و اعتماد به نفس را بررسی کرد.
- ۵- تدوین اصول و راهبردهای نگارش کتاب های داستان بومی در برنامه فلسفه برای کودکان.
- ۶- ارتباط میان فلسفه و عواملی همچون عوامل فردی، روانی و اجتماعی دانش آموزان در مدارس سنجیده شود.
- ۷- پیشنهاد می گردد که بر روی اثرات داستان های فلسفی برای پیشبرد اهداف شناختی کودکان مطالعه شود.

ب. پیشنهادهای کاربردی

- ۱- پیشنهاد می گردد با توجه به اثربخشی آموزش فلسفه به کودکان با شیوه داستان های کهن ایرانی بر سازگاری اجتماعی کودکان، مربیان و معلمان در مدارس و مهدکودک ها از یافته های این پژوهش در ارائه راهکارهای مناسب و مفید برای کودکان بهره ببرند.
- ۲- نتایج و یافته های پژوهش فوق به شکل کتابچه، جزوه و بروشور در اختیار مراکز پیش دبستانی، مهدکودک ها و مدارس قرار گیرد.
- ۳- مطالعه برنامه فلسفه برای کودکان در تمامی ابعاد و ارائه راهکارهای جدید جهت بهبود اثر این برنامه به صورت رسمی در مدارس کشور.
- ۴- توجه به نقش سازگاری اجتماعی دانش آموزان مقطع ابتدایی در برنامه های پرورشی و فوق برنامه مدارس.
- ۵- از محتوای این نوع روش آموزشی در مدارس استفاده شود تا روحیه پرسشگری و مهارت های حل مساله در آنان تقویت شود.
- ۶- مدرسه به صورت آزمایشگاهی برای تمرین مهارت پرسشگری و فراگیری تفکر انتقادی دانش آموزان، کلاس هایی برگزار کند.
- ۷- حمایت از کتاب هایی با مضمون فلسفه برای کودکان به زبانی ساده و با رویکرد تمرکز بر تصاویر و تهیه بانک اطلاعاتی از کتاب های فکری فراهم گردد.
- ۸- با ارائه کارگاه های آموزشی پیش از دبستان، دانش آموزان و اولیای آن ها با مقدمات برنامه آموزش فلسفه و تاثیر آن بر ارتقای تفکر انتقادی آنان و تاثیر آن بر ایده آموزشی آشنا شوند.
- ۹- پیشنهاد می شود که اصلاحات اساسی در دوره های آموزشی صورت گیرد و برنامه های آموزش فلسفه به کودکان در برنامه های درسی مقطع ابتدایی گنجانده شود تا کودکان از همین دوره با روش های تفکر، حل مسأله، سازگاری اجتماعی آشنا شوند و این راهی به سوی حل مسائل و رشد شناختی، فکری و اخلاقی در جامعه است.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

۱۰- با توجه به تأثیرات مثبت برنامه آموزش فلسفه به کودکان بر تفکر انتقادی، به نظر می رسد از جمله وظایف مهم متصدیان و برنامه ریزان آموزش و پرورش کشور تأکید بر تفکر و انجام اصلاحات اساسی در نظام آموزشی و برنامه هایی تحت عنوان آموزش های فلسفه یا تفکر فلسفی در برنامه های درسی رسمی کشور است.

منابع

منابع فارسی

- ابراهیمی دینانی، غلامحسین. (۱۳۹۹). سقراط و پرسش وجودی. مجموعه مقالات سمینار سقراط، فیلسوف گفت‌وگو، تهران: مرکز بین‌المللی گفت‌وگوی تمدن‌ها.
- امین‌پور، قیصر. (۱۳۸۵). شعر و کودکی. تهران: مروارید.
- صورت به «کودکان برای فلسفه» عنوان تفکر، با آموزش برنامه اجرای تأثیر صمد. (۱۳۹۸). بررسی حسینی، سید الماسی رشته ارشد کارشناسی نامه پایان پنجم پایه آموزان دانش در نفس عزت و اجتماعی های مهارت بهبود پژوهشی، بر اجتماع طباطبایی. علامه روان شناسی، دانشگاه و تربیتی علوم روان شناسی، دانشکده
- امیران، نوران. (۱۴۰۱)، مقایسه اثربخشی روشهای مختلف آموزش فلسفه به کودکان بر تفکر منطقی دانش آموزان پایه ششم دوره ابتدایی شهر کرمانشاه، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه قم، دانشکده ادبیات و علوم انسانی.
- اسلامی نسب، علی. (۱۳۹۵). روانشناسی سازگاری. چاپ و نشر بنیاد.
- ایلالی، احترام السادات. (۱۳۹۶). روانشناسی سازگاری. چاپ و نشر بنیاد.
- اطهری، زینب‌السادات. (۱۳۹۷). ارزیابی مهارت‌های تفکر انتقادی و ارتباط آن با رتبه آزمون سراسری ورود به دانشگاه در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی، بهار، ۹ (۱)، صص ۱۲-۵.
- احمد پور، مریم. (۱۳۹۶). بررسی سلامت روان، منبع کنترل، خوداثربخشی در پزشکان شهرستان شوش، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اندیمشک.
- ابارشی، ربابه و تیموری، سعید. (۱۳۹۹). تأثیر قصه گویی همراه ایفای نقش بر یادگیری مهارت های اجتماعی کودکان ناتوان ذهنی آموزش پذیر. پژوهشنامه تربیتی دانشگاه آزاد اسلامی بجنورد، ۷ (۳۱) ۵۳ - ۳۸.
- ایبلی، خداداد. (۱۳۹۶). «آموزش تفکر انتقادی»، (ترجمه)، تهران: سمت.
- اکبری، احمد. (۱۴۰۰). فلسفه برای کودکان مضامین فلسفی در داستان های متون کلاسیک ادب فارسی، تفکر و کودک، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، سال سوم، شماره دوم، صص ۱-۱۷.
- بابازاده، مجید. (۱۳۹۹). بررسی رابطه بین مهارت های تفکر انتقادی با سواد اطلاعاتی دانشجویان کارشناسی ارشد دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبایی. کارشناسی ارشد. دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
- بهمنی، پارسا و برزگر، مجید. (۱۴۰۰). اثربخشی قصه درمانی بر کاهش پرخاشگری و افزایش مهارت های اجتماعی در کودکان پیش دبستانی. روش ها و مدل های روانشناختی ۸ (۳۰): ۲۱۸-۲۰۵
- پرتویی، مسلم. (۱۳۹۹). بررسی اثربخشی برنامه آموزش مهارت زندگی بر بهبود خودکارآمدی و جرأت ورزی در دانش آموزان پایه اول متوسطه. فصلنامه تعلیم و تربیت، ۱ (۱۲۲) ۱۷۰-۱۴۵.
- پنج‌تنی، منیره. (۱۳۹۷). زیبایی و فلسفه هنر در گفتگو: افلاطون، گفت‌وگو با سعید بینای مطلق و دیگران، تهران: فرهنگستان هنر.

ترخان، مرتضی. (۱۳۹۶). اثربخشی آموزش گروهی تفکر انتقادی بر خود اثرمندی اجتماعی و تاب آوری معناتان گمنام، دوفصلنامه شناخت اجتماعی، ۲(۲)، ۱۱۰-۱۰۰.

منابع لاتین

- Ahmadzadeh, M. (۲۰۱۹). The effectiveness of problem solving skills on anxiety degree & public health of boy student in secondary school of Mahabad city. M.A.thesis in educational psychology, Islamic azad university of Tabriz. [In Persian].
- Aghajani.S,& hashtchin, T. (۲۰۱۶). Role of play in social skills and intelligence of children. Journal of procedia social and behavioural sciences. ۳۰, ۲۲۷۲-۲۲۷۹.
- Bariola, E. Lyons, A. (۲۰۱۷). Demographic and psychosocial factors associated with psychological distress and resilience among transgender individuals. Journal Information, ۱۰۵(۱۰).
- Bacchi, S. & Licinio, J. (۲۰۱۷). Resilience and psychological distress in psychology and medical students. Academic Psychiatry, ۴۱(۲), ۱۸۵-۱۸۸.
- Botvin, G.J. and Kantor. L.W. (۲۰۱۷) "Preventing Alcohol and bacco Use Through Life Skills Training", Journal of Alcohol Research & Health, ۲۴ (۴): ۸-۲۵.
- Carlsen, K. Gordon, J. (۲۰۱۸). Self-efficacy and resilience are useful predictors of transition readiness scores in adolescents with inflammatory bowel diseases. Inflammatory bowel diseases, ۲۳(۳), ۳۴۱-۳۴۶.
- daVenza T. (۲۰۲۰). How Doing Philosophy with Children enhances Proprioception of Thinking and Emotional Intelligence. Socium I Vlast' ۱ (۲۱): ۱۲-۱۵.
- Douglas, L. G;. (۲۰۱۸). Behavioral family therapy withy conduct disorder children. Behavioral therapy. ۱۴-۳۷-۵۳.
- Deneault, J., & Ricard, M. (۲۰۲۰). Are emotion and mind understanding differently linked to young children's social adjustment? Relationships between behavioral consequences of emotions, false belief, and SCBE. The Journal of genetic psychology, ۱۷۴(۱): ۸۸-۱۱۶.
- Distler, J. W. (۲۰۱۹). Critical thinking and clinical competence: Result of the implementation of stu-dent-centered teaching strategies in an advanced ractice nurse curriculum. Cognitive Therapy Re-search. Vol.۷ No.۱: ۹-۵۳.
- Doohr, E. (۲۰۱۸). Citizenship: Philosophy with Children: Thinking Skills. Retrieved from www. Dialougeworks.co.uk.
- Di-Masi, D., & Santi, M. (۲۰۱۶). Learning democratic thinking: a curriculum to philosophy for children as citizens. Journal of Curriculum Studies, ۴۸(۱), ۱۳۶-۱۵۰.
- Daniel, M. F. (۲۰۱۶). Philosophy for children and the developmental process of dialogical critical thinking in groups of preschool children. In Early Education in a Global Context. Emerald Group Publishing Limited.
- Daniel, M. F., Schleifer, M., & Lebouis, P. (۲۰۲۲). Philosophy for children: The continuation of Dewey's democratic project. Analytic Teaching and Philosophical Praxis, ۱۳(۱), ۳-۱۲
- Evans, S. W., Mullett, E., Weist, M. D, & Franz K. (۲۰۱۵). Feasibility of the mind matters school mental health promotion program in American schools. Journal of Youth and Adolescence. ۳۴, ۵۱-۵۸.